

Geredigeerd woordelijk verslag van een openbaar verhoor van de parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag op 23 november 2020 in de Enquêtezaal van de Tweede Kamer te Den Haag.

Gehoord wordt **de heer L.F. Asscher**.

Aanvang: 18.00 uur

Voorzitter: Van Dam

Griffier: Freriks

Verder zijn aanwezig de leden van de commissie Van Aalst, Belhaj, Van Kooten-Arissen, Kuiken, Van der Lee, Leijten en Van Wijngaarden,

en enkele medewerkers van de ambtelijke ondersteuning.

De **voorzitter**:

Meneer Asscher, goedemiddag. Welkom bij de parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag. U bent hier om als getuige verhoord te worden. Dat doen we onder ede. Ja, wij hebben vragen; ik denk dat u al wel een beetje weet hoe wij ongeveer te werk gaan. Voelt u zich vrij om gewoon op die vragen antwoord te geven en het kort en puntig te houden.

U bent vijf jaar minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid geweest, van november 2012 tot oktober 2017. In die periode zat in uw portefeuille de kinderopvangtoeslag. Wij hebben vragen over de fraudebestrijding, over signalen van misbruik en over de hele affaire waarvan ik u niet hoeft te vertellen waar het over gaat.

Als ik het goed begrepen heb, hebt u geen schriftelijke verklaring op voorhand ingediend. Klopt dat?

De heer **Asscher**:

Klopt.

De **voorzitter**:

Mooi. Wilt u de eed of de belofte afleggen?

De heer **Asscher**:

De belofte.

De **voorzitter**:

De belofte. Als u zo dadelijk die belofte aflegt, dan verklaart u daarmee dat u de gehele waarheid en niets dan de waarheid zult verklaren. Om dat te bevestigen wil ik u vragen te gaan staan en mij na te spreken: dat belof ik.

De heer **Asscher**:

Dat belof ik.

De **voorzitter**:

Dan staat u nu onder ede. Gaat u gerust weer zitten. Ik heb begrepen dat u eerst graag een korte openingsverklaring wilt afleggen. Klopt dat?

De heer **Asscher**:

Nee, hoor. Ik zal gewoon proberen de vragen zo goed mogelijk te beantwoorden.

De **voorzitter**:

Dan heb ik dat verkeerd begrepen. Dan gaan we beginnen met het verhoor. Het verhoor wordt afgenomen door de heer Van Wijngaarden en de heer Van Aalst, en mogelijk heeft mevrouw Belhaj aan het eind ook nog vragen te stellen. Ik geef het woord aan de heer Van Aalst.

De heer **Van Aalst**:

Meneer Asscher, ik wil als eerste met u terug naar de periode direct voorafgaand aan uw aantreden als minister van SZW, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, in 2012. In het regeerakkoord van Rutte II is het actief bestrijden van misbruik en fraude met uitkeringen een speerpunt. Wat betekende het regeerakkoord voor de fraudebestrijding bij de kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Dat betekende dat er moest worden samengewerkt met de Belastingdienst om misbruik en fraude tegen te gaan, om te voorkomen dat er geld terecht zou komen in verkeerde handen.

De heer **Van Aalst**:

Nou was natuurlijk bij het kabinet-Rutte I de fraudeaanpak al op een aantal punten verscherpt. Dat gebeurde met name met de fiscale agenda en het Belastingplan 2012. Vlak

voor uw aantreden werd de Fraudewet Sociale Zaken en Werkgelegenheid aangenomen. Deze werd kort na uw aantreden op 1 januari 2013 van kracht. Welke betekenis had deze Fraudewet Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor de fraudebestrijding bij de kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Bij de kinderopvangtoeslag ... Het richtte zich vooral op de Sociale Zaken-wetgeving, dus de WW-uitkeringen, de bijstand. Daar was de betekenis dat er hogere boetes kwamen, dat er ook een minimumboete was, ook bij een klein vergrijp. Het was een hele strenge fraudewet, zo streng zelfs dat er eigenlijk redelijk kort na invoering ook signalen kwamen dat het niet goed ging en dat mensen die een vergissing maakten eigenlijk ten onrechte als fraudeur werden behandeld. Die wet is dan ook relatief snel weer gewijzigd.

De heer **Van Aalst**:

Dat geldt ook voor de kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Als ik me goed herinner, ging die wet niet over de kinderopvangtoeslag en wordt er alleen in de memorie van toelichting verwezen naar het feit dat het boeteregime dat die wet met zich meebrengt, ook geldt voor de kinderopvang.

De heer **Van Aalst**:

Kunt u aangeven wat het boetesysteem deed voor die kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Die wet gaf de mogelijkheid om tot een hoger bedrag boetes op te leggen voor het hele ... De punitieve boete: daarmee werd bedoeld een boete om ook te straffen. Die werden hoger als gevolg van die wet.

De heer **Van Aalst**:

De verwachte opbrengst van die verscherpte fraudebestrijding bedroeg ... Het was een taakstelling van 25 miljoen per jaar. Deze opbrengsten waren voor uw aantreden al taakstellend in mindering gebracht op de Sociale Zaken-begroting. Leverde dit een prikkel op om stevig aan de slag te gaan met die fraudebestrijding?

De heer **Asscher**:

Voor mij niet. U moet zich voorstellen: wij hadden in die tijd wel grotere problemen dan 25 miljoen. Het was een periode van enorme economische crisis en stijgende werkloosheid, en

mijn probleem was juist bij die kinderopvangtoeslag dat er te weinig gebruik van gemaakt werd, omdat mensen geen werk hadden of hun werk kwijtraakten. Dus je ziet in die jaren ook een daling van het totale beslag op de kinderopvangtoeslag.

De heer **Van Aalst**:

Toch komt er natuurlijk die taakstelling van 25 miljoen. Wat heeft u daaraan gedaan om die taakstelling ... Want u moet gewoon die taakstelling halen. Die wordt gelijk gekort op uw begroting, dus dat moet binnengehaald worden. Wat heeft u voor maatregelen getroffen om toch die 25 miljoen te halen?

De heer **Asscher**:

Daar hebben wij destijds geen maatregelen voor genomen, als ik het me goed herinner. Die taakstelling lag bij de Belastingdienst als onderdeel van de ruimte die de Belastingdienst kreeg in die tijd om fraude effectiever te besteden. Het enige was dat er, als ik het me het goed herinner, 16 miljoen van de begroting Sociale Zaken was afgehaald, waarmee de Belastingdienst die opbrengsten kon gaan halen. En als dat niet zou lukken, dan zouden we daarvoor gecompenseerd worden als Sociale Zaken. Maar het lag niet ... Het vergde, als ik me het goed herinner, geen extra maatregelen van Sociale Zaken.

De heer **Van Aalst**:

U heeft geen druk uitgeoefend richting de Belastingdienst om aan die taakstelling te voldoen?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Aalst**:

Wat verstaat u eigenlijk onder fraude? Moet bijvoorbeeld bij fraude opzet in het spel zijn?

De heer **Asscher**:

Wat mij betreft wel, zij het dat in die Fraudewet SZW, die in 2013 inging, dat criterium was losgelaten. Dat was ook een probleem. Dat leidde ertoe dat mensen die een vergissing maakten, wel degelijk als fraudeur bestempeld werden. Daar heeft de Ombudsman in 2014 ook een rapport over geschreven. Ik heb toen de Kamer ook voorgesteld om die wet aan te passen en daarin op te nemen de mogelijkheid om mensen te waarschuwen, de mogelijkheid om boetes kwijt te schelden en te matigen, en om rekening te houden met de mate van verwijtbaarheid. Maar dat zat dus in die wet niet goed.

De heer **Van Aalst**:

Dat is inderdaad waar ik naartoe wilde. Inderdaad: in die fraudewet gaat het inderdaad over een verwijtbare overtreding van de inlichtingenverplichting. Maar die is natuurlijk wel al ingegaan op 1 januari 2013. U zegt: ik heb zo snel mogelijk daar ... Hoelang is die wet in werking geweest en in hoeverre zijn ouders toch al aangemerkt als fraudeurs terwijl er geen sprake was van opzet?

De heer **Asscher**:

Die wet raakte niet zozeer aan de ouders waar het bij uw commissie nu over gaat. Die wet raakte veel meer mijn andere terreinen, dus de Wet werkloosheidsuitkering. Daar werden wel degelijk mensen door geraakt. Dat is ook door de Kamer opgemerkt. Pieter Heerma was een van degenen die daar aandacht voor vroeg. Ik heb toen in 2014 daar ook aandacht voor gevraagd bij mijn collega's en ook in de Kamer gemeld: we moeten hier wat aan gaan doen. Dat is toen in 2015 in de Kamer behandeld en 1 januari 2016 -- als ik het goed heb; het kan ook 1 juli zijn -- is die wet aangepast, omdat je voorbeelden had van mensen die een vergissing maakten en toch als fraudeur werden bestempeld. Maar dat zag op de Sociale Zaken-wetgeving, niet op de kinderopvangtoeslag.

De heer **Van Aalst**:

Even samenvattend: u trad aan in 2012. U had nog te maken met de fraudewet die in werking trad in 2013, waarvan u direct al eigenlijk een aantal hiccups constateerde voor wat betreft in ieder geval de omschrijving van fraude. Want als het aan u ligt, moet fraude heel goed gedefinieerd worden en opzet daarbij een rol spelen. En dat heeft u in 2015 gecorrigeerd.

De heer **Asscher**:

Ik zal het niet mooier maken dan het is. U vat het iets te mooi samen. Die wet was 6 oktober aangenomen door de Eerste Kamer en ging in op 1 januari. Ik had toen niet meteen in de gaten dat die wet dit soort uitkomsten had. Maar in de loop van 2013, 2014 kregen wij voorbeelden, ook van onze eigen mensen, die zeiden: die wet is te streng, of die is mogelijk te streng. Daar kwam de Ombudsman bij. Die heb ik toen ook gesproken. Dat leidde ertoe dat ik heb gezegd: we willen dit aanpassen. Overigens, in de Kamer lag dat toen heel verdeeld.

De heer **Van Aalst**:

Ik probeer ook geen dingen mooi samen te vatten. Ik probeer de feiten op een rijtje te krijgen.

De heer **Asscher**:

Dit zijn de feiten.

De heer **Van Aalst**:

Ik constateer in ieder geval dat er een periode overheen gaat voordat dus ...

De heer **Asscher**:

Ja.

De heer **Van Aalst**:

Oké, dan is me dat helder. Dan gaan we nu even naar mijn collega Van Wijngaarden.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, meneer Asscher, we hebben vandaag voormalige en huidige bewindspersonen gesproken. Toen kwam ook even het begrip "overdrachtdossier" ter sprake. Sommigen hadden een heel dun overdrachtdossier. Hoe zat dat bij u?

De heer **Asscher**:

Je had bij Sociale Zaken niet echt een overdrachtdossier, maar je had wel startnota's van de verschillende directies.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dat hebben we ook voorbij horen komen. Stond er in uw startnota ook iets over de kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Ja, daar stond in hoe de regeling werkte en wie er zich binnen de organisatie mee bezighielden. Daar stond ook in dat er met de Belastingdienst werd samengewerkt om oneigenlijk gebruik tegen te gaan. Dat zijn de dingen die ik me daarvan herinner.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dus in de startnota stond het een en ander over het tegengaan van oneigenlijk gebruik van de kinderopvangtoeslag. Dat was een specifieke startnota over dat onderwerp? Of was het gewoon onderdeel van een toeslagenstartnota?

De heer **Asscher**:

Nee, het was onderdeel van de kinderopvang.

De heer **Van Wijngaarden**:

Oké.

De heer **Asscher**:

Die startnota gaat verder over kwaliteit, toezicht en dat soort dingen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Is die eventueel voor ons beschikbaar?

De heer **Asscher**:

Zeker.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dat zouden we op prijs stellen. Kunt u nog iets meer gevoel geven bij wat erin stond over het tegengaan van oneigenlijk gebruik van kinderopvang? Wat stond er op dat moment in? We zijn namelijk benieuwd of er al bepaalde signalen in vervat stonden of niet.

De heer **Asscher**:

Er waren denk ik toen twee dingen dominant bij de zorgen over kinderopvang en kinderopvangtoeslag. Het eerste had te maken met de nasleep van de afschuwelijke zaak-Robert M. in Amsterdam, met Het Hofnarretje. Daar was ik destijds als wethouder Jeugd bij betrokken. Dat ging over het belang van geregistreerde kinderopvang, van toezicht, van het feit dat mensen zich niet zomaar konden uitgeven voor kinderdagverblijf. Waarom houdt dat hier een zeker verband mee? Dat gaf aan dat er zorgen waren over oppoppende kinderdagverblijven of gastouderbureaus. Dus die kwaliteit van de kinderopvang was een zorg.

Het tweede was: de zorgen die bij de Belastingdienst bestonden over de uitvoering van die toeslag. Dat was natuurlijk al langer bekend. In het regeerakkoord stond ook het voornemen om dat hele stelsel te vereenvoudigen. Maar de kinderopvangtoeslag stond algemeen bekend als zo'n beetje de ingewikkeldste, omdat ouders heel veel informatie moesten geven. Als die informatie zou ... Dus als de werkelijkheid zou veranderen ... Je voorspelt hoeveel uur je gaat werken, welk kind welke uren op welke crèche komt. Als het anders was, dan leidde dat tot andere bedragen. Er werden dus enorme hoeveelheden bedragen nabetaald of teruggevorderd door de Belastingdienst. Je ontvangt meer kinderopvangtoeslag als je een laag inkomen hebt. Als je je dan vergist, zijn er ook grotere bedragen aan terugvordering. Dat is niet zo eenvoudig op te brengen voor mensen. Dat was een zorg die er al was.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, dus bij uw aantreden was het eigenlijk al duidelijk dat er zorgen lagen bij de Belastingdienst over de uitvoering van de kinderopvangtoeslagregeling, waar u primair verantwoordelijk voor was. Heb ik dat zo goed samengevat?

De heer **Asscher**:

Klopt.

De heer **Van Wijngaarden**:

Maar ging dat nog wat verder, die zorg? Dit is nog wat algemeen. Wat stond er nog meer in? Stonden er bijvoorbeeld ook ideeën in over in welke richting die zorgen weggenomen zouden kunnen gaan worden?

De heer **Asscher**:

Die stonden niet in die startnota destijds. Die was vrij beperkt. Maar in het regeerakkoord was voorgenomen om de toeslagen te vereenvoudigen. Er liep ook een traject vanuit Financiën om advies in te winnen over hoe het hele belastingstelsel simpeler zou kunnen en om daarbij ook naar toeslagen te kijken. Dus er werd wel nagedacht over dit probleem van dat enorme systeem. Er was toen nog geen richting bekend van hoe dit zou moeten veranderen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Nee, dus het stond niet in het overdrachtdossier. Zo noem ik het maar even. Maar op de achtergrond speelde een discussie over fiscale vereenvoudiging, meer kabinetsbreed.

De heer **Asscher**:

Ja, vanuit de zorgen van de Belastingdienst over het complexe systeem, met zo ontzettend veel veranderingen iedere keer.

De heer **Van Wijngaarden**:

En toeslagen, et cetera.

De heer **Asscher**:

Ja.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, dit was dus in 2012. Werd u toen ook geïnformeerd over de groepsaankpak bij fraudebestrijding, waarbij bijvoorbeeld alle ouders van bepaalde gastouderbureaus of

kinderopvanginstellingen werden aangepakt, ook de ouders die te goeder trouw waren? Was dat toen ook al bekend bij het aantreden?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Wijngaarden**:

Wanneer hoorde u daar voor het eerst over? Weet u dat nog?

De heer **Asscher**:

Nou, dat weet ik niet. Ik weet wel wanneer ik voor het eerst met de Appelbloesemzaak geconfronteerd werd. Dat is vermoedelijk het volgende punt.

De heer **Van Wijngaarden**:

Daar kom ik zeker langs, ja.

De heer **Asscher**:

Maar over de groepsaanpak als zodanig: daar kan ik me niet een moment ... Ik weet niet of ik daar zo expliciet over ben geïnformeerd.

De heer **Van Wijngaarden**:

Maar rondom De Appelbloesem kwam u voor het eerst in aanraking met het fenomeen groepsaanpak?

De heer **Asscher**:

Niet met het fenomeen groepsaanpak, maar wel met het fenomeen dat wanneer de eigen bijdrage niet betaald is, dit kan betekenen dat het hele recht op kinderopvangtoeslag vervalt.

De heer **Van Wijngaarden**:

ja, en dat alles werd teruggevorderd. De beruchte, kunnen we inmiddels wel zeggen, alles-of-nietsbenadering.

De heer **Asscher**:

Ja.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dat ging soms om forse bedragen. Werd u bij uw aantreden al gewezen op de gevolgen van de fraudeaanpak voor ouders überhaupt?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dat kwam allemaal pas later.

De heer **Asscher**:

Ja.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja. Die alles-of-nietsbenadering kwam net al eventjes langs. Dat ging soms om zeer hoge terugvorderingen, waarbij tot bijvoorbeeld 25 keer de eigen bijdrage moest worden terugbetaald. Wat vond u daarvan, toen u daar voor het eerst mee in aanraking kwam?

De heer **Asscher**:

Ik kwam er voor het eerst mee in aanraking naar aanleiding van die Appelbloesemzaak, meer in het bijzonder vanuit de zorg die er toen was bij de Belastingdienst dat daarmee een lek ontstond. Wat was er aan de hand? Er was een frauderend bureau, maar er was ook sprake van een constructie waarbij binnen de familie bijvoorbeeld opa of oma oppaste, die het geld van de vermeende eigen bijdrage terugschonk. De vraag vanuit de positie van de Belastingdienst was dus: is hier eigenlijk wel een eigen bijdrage en is het eigenlijk wel kinderopvang? In die zaak had de Belastingdienst gelijk gekregen van de Raad van State, maar had de Raad van State ook gezegd: een constructie waarbij je dit soort geld terugschenkt, kan onder voorwaarden. De Belastingdienst was bezorgd dat daarmee een soort lek ontstond en dat ze eigenlijk niet meer konden vaststellen of er wel of niet een eigen bijdrage was betaald. Op een gegeven moment kwam bij mij de vraag terecht: moet de wet nu worden veranderd? Moet de wet worden aangescherpt? Moet de wet dit soort schenkingen onmogelijk maken? In die context kreeg ik eigenlijk voor het eerst te maken met dat fenomeen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Met "dat fenomeen" bedoelt u die schenkingsconstructie?

De heer **Asscher**:

Die schenkingsconstructie. Maar het heeft ook te maken met de vraag die u stelde over wat er gebeurt als mensen hun eigen bijdrage niet voldoen. Dan worden ze geacht nooit recht te hebben gehad op kinderopvangtoeslag en moet het worden terugbetaald. Ik heb natuurlijk op weg naar dit verhoor alle stukken ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Dat vloeide voort uit uw wet.

De heer **Asscher**:

Dat vloeide voort -- dat althans was de gedachte -- uit de combinatie van de Wet kinderopvang en de wet Awir en de interpretatie daarvan door de Belastingdienst, zoals die tot dan toe door de rechters als juist werd verondersteld. Dat werd als een feitelijk uitvloeisel van de wetgeving gezien.

De heer **Van Wijngaarden**:

U zegt "de wetgeving". Het is goed om hier even precies te zijn, denk ik. We hebben eigenlijk twee wetten die hier in ieder geval relevant zijn. De Wet kinderopvang. Daar vloeide wat uit voort?

De heer **Asscher**:

Dat je alleen recht had op kinderopvangtoeslag als je ook een eigen bijdrage betaalde.

De heer **Van Wijngaarden**:

En als je dat niet had gedaan?

De heer **Asscher**:

In combinatie met de Awir zou dat betekenen dat je dat allemaal zou moeten terugbetalen. Dan had je geen recht op toeslag en moest je het allemaal terugbetalen. Later is er natuurlijk weer anders naar gekeken, maar dat was in ieder geval de interpretatie die toen aan mij werd medegedeeld. Ik zeg er meteen bij, want ik weet niet op welk punt dat anders in ons gesprek kan ... Ik heb natuurlijk die nota's teruggelezen op weg naar dit verhoor. Dan zie je die nota over De Appelbloesem. Dat is een soort stuk waarbij de minister gevraagd wordt: kijk, dit is er aan de hand; bent u het ermee eens dat? In die nota staat: "De Belastingdienst maakt zich zorgen over deze constructie. Bent u het ermee eens dat we de wet nu niet hoeven te wijzigen en dat de Raad van State het eigenlijk in stand laat?" Maar verderop staat wel degelijk ook iets over die ouders. Er staat ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Daar komen we zo nog op.

De heer **Asscher**:

Oké, dat kan ook.

De heer **Van Wijngaarden**:

Nog even over die hoge terugvorderingen. U heeft net uitgelegd dat die voortvloeiden uit uw wet. Vindt u dat redelijk?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Wijngaarden**:

En toen, destijds?

De heer **Asscher**:

Ik vind het niet redelijk omdat ik weet -- dat weet ik nu -- dat ouders volkomen te goeder trouw daar de dupe van zijn geworden. Toen had ik niet in de gaten hoe hard de impact van dit onderdeel van de wet kon zijn.

De heer **Van Wijngaarden**:

Van uw wet.

De heer **Asscher**:

Van mijn wet, jazeker, van de wet waar ik verantwoordelijk voor was. Om dat misschien toch even af te maken: als ik ergens spijt van heb, is dat ik toen niet heb doorgevraagd. Wat betekent dit? Hoe kan dat? Ik heb me toen geconcentreerd op de vraag van Financiën of de wet nog verder aangescherpt moest worden om het lek in het systeem te voorkomen. Er werd gepraat over opa-en-omacriminaliteit. Dat was de context. Maar ik heb toen niet doorgevraagd: ja, maar is dat dan wel redelijk? Als ik dat wel had gedaan, had ik misschien eerder iets kunnen doen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, daar komen we zo ook nog op terug. Dank u wel voor nu. Het woord is aan de heer Van Aalst.

De heer **Van Aalst**:

Ja, want u gaat wat snel. Ik kom nog even bij De Appelbloesem. We constateren dat die vreselijke alles-of-nietsbenadering voortkomt uit de Wet kinderopvang. Voor uw aantreden speelde al De Appelbloesem: 1.400 ouders van wie de kinderopvangtoeslag teruggevorderd wordt. Al vrij snel na uw aantreden wil staatssecretaris Weekers graag een eenmalig aanbod doen om niet alle kinderopvangtoeslag terug te vorderen, maar alleen terug te vorderen tot

de hoogte van de eigen bijdrage. Hierover wordt ook afstemming gezocht met Sociale Zaken. Bent u hierover geïnformeerd door uw ambtenaren?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Aalst**:

Waarom bent u daar door uw ambtenaren niet over geïnformeerd? Het is toch wel een essentieel ding.

De heer **Asscher**:

Dat weet ik niet.

De heer **Van Aalst**:

Als ik u zo hoor, zegt u: het liefst had ik ook die wet aangepast, want alles of niets is inderdaad niet wat we wilden. Volgens mij was dit een goed voorstel geweest. Had u met dit voorstel in kunnen stemmen als u dit wel onder ogen had gekregen?

De heer **Asscher**:

Dat weet ik niet. Het klinkt als een verstandige benadering, maar het is mij destijds niet voorgelegd. Dan is het achteraf speculeren over hoe ik gereageerd zou hebben, maar het lijkt mij een veel redelijkere oplossing, zeker voor ouders die zelf eigenlijk opgelicht zijn.

De heer **Van Aalst**:

Ja. Dus u constateert ook dat de alles-of-nietsbenadering uit de Wet kinderopvang een slechte oplossing was. Die was niet goed. Als het voorstel van staatssecretaris Weekers u bereikt had via uw ambtenaren op Sociale Zaken, dan had u daar een positief oordeel over kunnen vellen.

De heer **Asscher**:

Dit is speculeren.

De heer **Van Aalst**:

Maar ervan uitgaande dat het ... De oplossing zou zijn om alleen terug te vorderen tot de hoogte van de eigen bijdrage. Dat had op uw steun kunnen rekenen?

De heer **Asscher**:

Dat denk ik wel, maar dat kan ik niet zeker weten, want uw vraag is een wat-alsvraag, namelijk: stel dat dat gebeurd was? Dat is niet gebeurd. Nu kun je met honderd procent

zekerheid zeggen dat het een betere oplossing was, omdat we zien wat er daarna allemaal gebeurd is. Maar ik denk dat ik dat toen ook zou hebben gevonden, maar dat weet ik niet zeker.

De heer **Van Aalst**:

In december 2012 komt de Raad van State met een uitspraak over de alles-of-nietsbenadering. Hij laat die intact. Ouders moeten dus nog de volledige kinderopvangtoeslag terugbetalen. Wat was de impact van die uitspraak?

De heer **Asscher**:

In welke zin bedoelt u: wat was de impact?

De heer **Van Aalst**:

We zien dat er in de tussentijd op Financiën wat onrust ontstaat. Zij zien dat die alles-of-nietsbenadering wel heel ver gaat. Dat heeft u helaas niet bereikt. Toch laat de Raad van State de alles-of-nietsbenadering intact. U gaf net aan dat het voorstel, als het aan u had gelegen en u het voorstel eerder gezien had, wel op positieve instemming had kunnen rekenen. Nu laat de Raad van State dit alles toch intact. Wat betekende dit? Want bij Financiën zit dus onrust.

De heer **Asscher**:

Misschien even precies. U stelde mij net de hypothetische vraag: hoe zou u erover geoordeeld hebben? Ik was er dus niet van op de hoogte. Ik kende dus ook niet de impact van die alles-of-nietsbenadering. Ik hoorde begin 2013 van De Appelbloesem, vanuit de onrust: ontstaat er niet een lek? Wordt hiermee niet een route geopend waarmee mensen eigenlijk de wetgeving kunnen omzeilen door de eigen bijdrage aan elkaar te schenken? Dat was de manier waarop het bij mij terecht kwam. Dat was ook de zorg van Financiën en van Weekers. De vraag "wat vindt u van die uitspraak" kwam dus niet. De vraag was: moeten we de wet daarop aanpassen om deze constructie onmogelijk te maken? Toen was het oordeel van de mensen van Sociale Zaken: nee, dat is niet nodig, want die uitspraak van de Raad van State geeft voldoende richting voor hoe je daarmee om zou moeten gaan.

De heer **Van Aalst**:

Dat was inderdaad mijn volgende vraag. Uw ambtenaren schrijven u over de gevolgen van die terugvordering voor de ouders. "De gevolgen zijn zuur en het gaat veelal om grote bedragen. Onduidelijk is of ouders zich voldoende hadden vergewist van de regels. Echter" - dan komt inderdaad uw verhaal -- "de Raad van State heeft in een uitspraak aangegeven

dat er niets veranderd hoeft te worden." Ze raden u dan ook aan om niets te veranderen. Heeft u ingestemd met deze lijn?

De heer **Asscher**:

Nou, de Raad van State ... Dat er niets veranderd hoeft te worden, ging over de vraag of de wet moet worden aangescherpt.

De heer **Van Aalst**:

Laat de alles-of-nietsbenadering intact.

De heer **Asscher**:

Zeker, maar de vraag die voorlag, was: moet de wet worden aangescherpt om het lek tegen te houden? Moet je schenken tussen grootouders en andere gezinnen verbieden? De vraag die mij wordt voorgelegd in de nota is: kunt u ermee instemmen dat het wettelijk stelsel op deze manier hetzelfde blijft? Ik heb dat gelezen als: we gaan de wet niet aanscherpen. Ik ben het met u eens: verderop in de nota, bij het kopje publiciteit staat "dit is zuur voor ouders." Daar had ik op moeten aanslaan. Dat heb ik niet gedaan. Daar had ik op moeten doorvragen. Ik had moeten vragen: wat is dat dan? Wat is er aan de hand? Daar heb ik spijt van, want dan had ik misschien de onrechtvaardigheid van de impact hiervan tot me door laten dringen en had ik er wat aan kunnen doen. Maar ik heb toen het oordeel gehad: de hoogste rechter heeft gezegd dat de Belastingdienst gelijk heeft. De hoogste rechter heeft gezegd: die schenkingen kunnen, mits goed vastgelegd. Geen reden om de wet aan te scherpen.

De heer **Van Aalst**:

De heer Weekers neemt dan een marge van de vierhoek met u het verhaal rondom de schenkingen door. Neemt hij dan ook zijn voorstel om alleen de eigen bijdrage terug te vorderen met u door?

De heer **Asscher**:

Voor zover ik weet niet, maar ik herinner me überhaupt dat gesprek niet. Ik heb wel die memo die hij mij heeft overhandigd. Het is wel goed om dat even precies te citeren. Want in die memo gaat het over de vraag hoe je dat probleem van dat lek moet oplossen. Het is een memo van Financiën. Zij geven aan: "Door de uitspraak van de Raad van State sluit het idee van de regeling niet meer aan op de wet. Gratis kinderopvang is mogelijk als je de schenking op de juiste manier vormgeeft. De wet is op dit onderdeel niet meer te handhaven. Een mogelijke oplossing is het repareren. Dat moet SZW doen. Dat is niet eenvoudig en verstrekkend, immers, het is niet mogelijk te verbieden dat ouders hun kinderen een bepaald

bedrag schenken. De enige mogelijkheid om terugschenken op te heffen, is geen kinderopvangtoeslag meer toe te kennen aan opvang in de familiesfeer. Dat kan niet zonder aanpassing van de wet." Zij zeggen dus eigenlijk dat zij twee oplossingen zien voor dat probleem van dat lek. Die zijn allebei niet eenvoudig. Of je moet schenken verbieden, maar dat is een beetje gek binnen een familie, of je moet stoppen met het toekennen van kinderopvangtoeslag in de familiesfeer. Ik maak uiteindelijk de keuze om geen van beide te doen en de wet te laten zoals die is. Dat leidt in maart 2014 nog tot scherpe kritiek vanuit de Kamer. In de Kamer wordt gezegd: daarmee legaliseer je opa-en-omacriminaliteit.

De heer **Van Aalst**:

Daar komen we zo op terug. Heeft u in de gesprekken met staatssecretaris Weekers gesproken over die terugvorderingen? Het eerste signaal van Weekers heeft u niet bereikt. U krijgt wel een signaal vanuit uw ambtelijke staf dat de gevolgen zuur zijn. Heeft u toen besloten om in gesprek te gaan met Weekers over die terugvorderingen en de proportionaliteit daarvan?

De heer **Asscher**:

Nee, ik was me absoluut niet bewust van wat daar aan de hand was en wat de impact daarvan zou kunnen zijn. Weekers heeft mij toen ... Ik kan mij niet herinneren of hij mij echt heeft gesproken. Het was in de marge van zo'n onderraadsvergadering. Hij heeft mij toen het memo waaruit ik u zojuist voorlas, in de hand gedrukt, met: kijk er even naar. Of woorden van gelijke strekking. Maar wij hebben het toen niet over dat andere, naar later bleek, veel grotere probleem gehad, van de terugvorderingen bij ouders.

De heer **Van Aalst**:

Nee, maar u was natuurlijk op de hoogte van De Appelbloesem. Daar had u wat van meegekregen, van de situatie die daar speelde. Ik kan me voorstellen dat er dan een bepaald moment komt dat u denkt: hé, ik ga toch eens met Weekers in gesprek over ... Want als ik het goed begrijp -- misschien kunt u dat even voor ons duidelijk maken -- gaat de Wet kinderopvang over het beleid, over de alles-of-nietsbenadering, maar ligt de uitvoering bij de Belastingdienst. Dus de uitvoering van de alles-of-nietsregeling, dus de vorderingen, ligt bij de Belastingdienst.

De heer **Asscher**:

De hele uitvoering van de toeslagen lag bij de Belastingdienst, dus ook de nabetalingen, de terugvorderingen, de handhaving en het toezicht.

De heer **Van Aalst**:

En het beleid ligt bij u. SZW bepaalt dus niet wat er teruggevorderd wordt. Dat ligt volledig bij de Belastingdienst.

De heer **Asscher**:

Klopt.

De heer **Van Aalst**:

Heeft u in 2012, 2013, naar aanleiding van die notitie nog met uw ambtenaren gesproken over de terugvorderingen, de proportionaliteit, die gigantische hoogte en de gevolgen van het terugvorderen van kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Nou, het komt in ieder geval weer aan de orde in de zomer van 2013, omdat ik dan gewaarschuwd word voor reclame voor, of bureaus die adverteren met, gratis kinderopvang. Mijn ambtenaren waarschuwen dan: pas op, dit kan gevolgen hebben voor zowel de ondernemer als de ouders, want als je doet alsof kinderopvang gratis kan zijn en je wel toeslagen aanvraagt, kan je daarmee de wet overtreden. Dus dan komt het in ieder geval aan de orde, volgens mij nazomer 2013. Een van de gesuggereerde oplossingen is dan: eropaf, voorlichten en die ondernemers aanspreken en uitleggen "joh, wat je nu doet, is in strijd met de wet en kan heel grote gevolgen hebben."

De heer **Van Aalst**:

Met wie bespreekt u dat?

De heer **Asscher**:

Ik vermoed met de directie Kinderopvang, maar dat weet ik niet meer precies.

De heer **Van Aalst**:

Het is niet zo dat u contact zoekt met het ministerie van Financiën?

De heer **Asscher**:

Nee, volgens mij hebben zij daarna samen met Financiën die voorlichting vormgegeven en de ondernemers benaderd.

De heer **Van Aalst**:

Heeft u dat misschien nog besproken binnen het kabinet? Wij hebben natuurlijk net de vierhoek gezien, maar heeft u dit ook binnen het kabinet besproken? Meer van die

uitvoeringen van de Belastingdienst zijn natuurlijk verdeeld over de verschillende departementen. Heeft u dit verhaal meegenomen richting het kabinet?

De heer **Asscher**:

Nee, want dit was toen ... Voor dat probleem van die gratis kinderopvang en de mogelijke fouten die ondernemers daarmee zouden maken, had ik verder niet met andere departementen te maken, behalve dan met de Belastingdienst. Het ging ons vooral om het voorkomen van dit probleem.

De heer **Van Aalst**:

Ja, we zien het probleem van die hoge invorderingen. Toch komt het moment dat u instemt met het invorderen bij de ouders van De Appelbloesem. Kunt u toelichten waarom u daarvoor koos?

De heer **Asscher**:

Nou ja, ik kan me niet herinneren dat ik daar expliciet mee heb ingestemd. Ik heb wel gezien dat er in de stukken naar verwezen wordt dat Sociale Zaken daarmee instemt. Daarbij wordt verwezen naar mijn standpuntbepaling. Ik heb me natuurlijk afgevraagd waar dat op terugvoert. Ik moet ernaar gissen. Het enige wat ik dan zou kunnen bedenken, is dat dit weer verwijst naar die nota uit februari 2013 waar we net over spraken, waarin het gaat over die uitspraak van de Raad van State. Hierin was de vraag niet of ik kon instemmen met die invorderingen, maar: bent u het ermee eens dat we de wet nu niet aanpassen? Voor het overige kan ik me niet herinneren dat mij daar instemming over gevraagd is. Overigens zou dat op zichzelf ook vreemd zijn, want waarom zou de beleidsminister instemmen met invordering? Maar ik kan me in ieder geval niet herinneren dat het gebeurd is. Ik kan ook geen stukken vinden waar dat in staat. Tegelijkertijd staat er wel dat Sociale Zaken heeft ingestemd, dus het is natuurlijk mogelijk dat het ergens mondeling aan de orde is geweest, maar dan in ieder geval niet zo expliciet dat ik het nu kan reproduceren.

De heer **Van Aalst**:

Ja, dat hebben we vaker voorbij zien komen, dat er toch heel vaak wel mondeling overleg is. U stelt dat dit best in een mondeling overleg voorbij heeft kunnen komen. Gebeuren dit soort dingen vaker mondeling? We hadden het net over stukken die u niet bereikt hebben. Kan het vaker zijn voorgekomen dat u mondeling dingen zijn medegedeeld over wat er speelt?

De heer **Asscher**:

Nogmaals, ik kan me niet herinneren dat hierover gesproken is. Alleen, je kunt het niet

uitsluiten. Dus ik zoek met u naar een verklaring voor wat wij allebei in de stukken hebben gelezen. Ik weet niet hoe dat is gegaan. Uw vraag was: gebeurt het vaker dat ...

De heer **Van Aalst**:

Ik lees dat de dg Werk aangeeft, dus de directeur-generaal Werk: conform uw eerdere standpuntbepaling. Het is wel merkwaardig dat uw dg Werk dat opschrijft en dat u zegt: ik kan me niet herinneren dat ik daar een standpunt over in heb genomen. Vindt u dat ook niet?

De heer **Asscher**:

Dat gaf ik u net zelf aan: een verklaring zou kunnen zijn dat dat verwijst naar de nota uit februari, want daarin wordt wel een standpunt ingenomen. Bij zo'n nota moet je een akkoord geven of niet. Een andere verklaring heb ik er ook niet voor.

De heer **Van Aalst**:

Tijdens het ambtelijk overleg van uw ambtenaren met de Belastingdienst in mei/juni 2013 geeft de Belastingdienst aan dat zij veel onvrede verwachten over die terugvorderingen, terwijl -- de Bulgarenfraude speelde -- die Bulgaren de Belastingdienst oplichten. Uw ambtenaren schrijven dat zij de rug recht hebben gehouden en hebben aangegeven dat de invorderingen moeten starten. Dan ziet u toch dat er wel signalen waren? Waarom gaat u niet in op die signalen van de Belastingdienst?

De heer **Asscher**:

Ik heb dat toen niet gezien. Ik was me er niet bewust van. Als je dat nu leest, denk ik dat dat een moment was geweest waarop ik aan de bel had kunnen trekken en had kunnen vragen: "Wat is dit? Waarom verwacht de Belastingdienst onvrede? Over wat voor mensen gaat het?" Dat heb ik niet gedaan.

De heer **Van Aalst**:

Ik blijf een beetje in die spagaat zitten. Ik hoop dat u dat begrijpt. We zien eerst dat uw dg Werk roept dat hij uw eerdere standpuntbepaling heeft en overgaat tot invordering bij De Appelbloesem. Anderzijds geeft de Belastingdienst allerlei signalen van: pas op, pas op, pas op, we gaan heel veel onvrede bij de invordering terugzien. Uw ambtenaren zeggen dan dat zij juist hun rug recht hebben gehouden. Het lijkt een beetje alsof ze zeggen: wij hebben uw standpunt overeind gehouden. Bij alles zegt u: dat heb ik eigenlijk gemist.

De heer **Asscher**:

Dat is ook zo. Kijk, de rug recht houden kan ook gaan over het feit dat ze die schenkingen niet wilden verbieden, dat ze de wet niet wilden aanscherpen. Ik kan dat niet goed

achterhalen. Ik heb dezelfde stukken als u daarover gelezen. Wat ik u wel zeg: in februari ging het vooral om het dichten van dat lek. Maar -- dat neem ik mezelf kwalijk -- in die nota stond bij het kopje publiciteit: dit kan zuur zijn voor ouders, omdat we niet kunnen vaststellen of zij ervan op de hoogte waren. Was ik daarop ingesprongen, dan had ik misschien later, in april, mei, juni, ook kunnen ingrijpen. Maar ik heb dat niet gedaan. Ik heb dat niet gezien. Ik heb me de impact daarvan niet gerealiseerd. Dat vind ik buitengewoon erg voor de ouders, die daar later ... In het dossier kom ik ook een brief tegen van een grootmoeder uit die zaak, die ik beantwoord. Die brief beantwoord ik ergens in januari 2014. Dan schrijf ik aan mevrouw, wat op zich waar is, dat ik niet in individuele gevallen kan treden.

De heer **Van Aalst**:

Daar komen we zo op terug. Ik blijf het een beetje merkwaardig vinden ... Op een gegeven moment ligt er een memo waarin Sociale Zaken aangeeft dat het in overleg gaat met Financiën. Er heeft dus overleg plaatsgevonden. Dan blijft voor mij de vraag boven water staan hoe het kan dat u die signalen van de Belastingdienst alsnog niet hebt ontvangen. Uw ambtenaren geven aan dat zij in gesprek gaan met Financiën, ook over de uitspraak van de Raad van State. Hoe kan het nou dat al die signalen van Financiën en de Belastingdienst u niet bereiken?

De heer **Asscher**:

Nou, al die signalen ... De signalen die mij bereikt hebben, waren signalen dat de Belastingdienst bezorgd was dat je op grote schaal constructies krijgt waarbij geen eigen bijdrage betaald wordt. Dat is het signaal dat vrij expliciet, al in februari 2013, bij mij wordt neergelegd. Dat is ook waar de Kamer over praat: opa-en-omacriminaliteit. De keus die ik dan maak, op basis van het advies van Sociale Zaken dat het niet werkt om de wet daarop aan te passen en dat je het lek daar niet gedicht krijgt ... Dus de signalen waarvan ik nu met u zeg "hé, dit wijst op iets anders, een ander probleem, dat veel groter is", heb ik niet gezien.

De heer **Van Aalst**:

Die heeft u niet geconstateerd.

De heer **Asscher**:

Die heb ik toen niet geconstateerd, nee.

De heer **Van Aalst**:

Duidelijk. Dan geef ik weer even het woord aan mijn collega Van Wijngaarden.

De heer **Van Wijngaarden**:

Nog even een punt over De Appelbloesem. U gaf net al aan: in februari had ik die nota waaruit de lijn kwam om de wet niet aan te passen, om de wet in stand te houden zoals hij is. Wij hebben net ook al geconstateerd dat de alles-of-nietsbenadering voortvloeide uit de Wet kinderopvang. Dat wil zeggen dat werkende ouders met jonge kinderen het deel dat ze wel zelf hadden betaald, ook terug moesten betalen. Dat ging in sommige gevallen om een modaal jaarsalaris. Toen kwam de Appelbloesemzaak. Dan was het dus ook een logisch gevolg van de stellingname om de wet vast te houden en niet te wijzigen dat er werd ingevorderd, ook volgens de alles-of-nietsbenadering, want die vloeide voort uit de wet. Bent u het eens met die lezing?

De heer **Asscher**:

Nou, het punt is meer: ik zag wel het probleem van de terugvorderingen en ook dat het dan om hele hoge bedragen ging.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, die alles-of-nietsbenadering.

De heer **Asscher**:

Maar ook als er helemaal niets was ... De meeste terugvorderingen, ook met grote bedragen, waren omdat de inschatting verkeerd was geweest. Dat ging ook om heel groot geld. Bij mijn weten waren de nihilstellingen, dus de gevallen waarbij werd vastgesteld "u heeft helemaal geen recht", een minuscuul onderdeel van die terugvorderingen. Dus ik zag het probleem wel, maar ik zag dit als een onderdeel van het veel grotere probleem van mensen die op stel en sprong moesten terugbetalen, in plaats van dat dit het hoofdprobleem was. In 90%, 95% van de terugvorderingen ging het niet om nihilstellingen of problemen van de eigen bijdrage, maar om dat iemand een inschatting had gemaakt maar daarna zijn baan was kwijtgeraakt of minder was gaan werken, waardoor die veel te veel toeslag had ontvangen en dat allemaal moest terugbetalen. Dus dat was veel meer mijn focus. Op zichzelf, als de Belastingdienst in het gelijk gesteld wordt, is het begrijpelijk dat ze gaan invorderen, maar dat was niet ... Ik hield me niet bezig met de vraag of de Belastingdienst moest invorderen; ik zag meer het grote probleem van een systeem waarbij met alle goede bedoelingen van dien van de overheid, mensen hoorndol werden. Soms kregen ze een nabetaling, maar dan hadden ze het moeten voorschieten, maar heel vaak moesten ze het terugbetalen. Dat ging soms niet.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dus de werking van uw wet in de praktijk werd eigenlijk met De Appelbloesem voor het eerst echt in volle omvang duidelijk?

De heer **Asscher**:

In dit opzicht wel, ja.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, ja, oké. Daar gaan we zo nog op door. Maar dan even de Ministeriële Commissie Aanpak Fraude. Daar zat u ook in, hè?

De heer **Asscher**:

Ja.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja. Wat was dat voor commissie in uw herinnering en beleving? Wat voor discussies werden daar gevoerd? Waren dat ook ideologische discussies of ... Vertelt u het maar.

De heer **Asscher**:

Nou, dat was zo'n voorbereidende commissie zoals in de werkwijze van de ministerraad er wel meer commissies worden ingesteld, vaak bedoeld om vraagstukken te bespreken die verschillende ministeries of verschillende onderwerpen raken. Fraudebestrijding was typisch een onderwerp dat natuurlijk heel veel departementen raakte. Het heeft een aantal jaar bestaan. De leiding lag over het algemeen bij Veiligheid en Justitie, vanwege die kant van de fraudeaanpak, maar de minister van Zorg zat er, de minister van Onderwijs zat er, ik zat er, dus zo was die commissie samengesteld. De discussies gingen vaak over de vraag: moet er nou een nationale fraudeautoriteit komen? Moet er niet een beter kader komen voor gegevensuitwisseling? Ook wel over meer specifieke dilemma's. Was de discussie ideologisch? Nou, ik herinner me wel dat de Onderwijscollega aan de hand van haar praktijk zei: we moeten wel oppassen dat ook als je iets niet goed hebt ingevuld, dat nog niet wil zeggen dat je fraudeur bent. Dat ging bijvoorbeeld over de uitwonendenbeurs van studenten. Ik weet ook dat ik -- ik geloof dat ik anderen niet mag citeren, maar mezelf wel -- in die Ministeriële Commissie Aanpak Fraude in 2014, toen het ging over de Fraudewet SZW, heb gezegd: een harde aanpak van fraude is belangrijk voor het draagvlak van de collectieve voorzieningen, maar goed rekening houden met verwijtbaarheid van wat iemand doet, is belangrijk voor het draagvlak van het antifraudebeleid. Met andere woorden: ja, we moeten streng zijn tegen de mensen die het systeem bedonderen, maar we moeten wel rekening blijven houden met in hoeverre dat verwijtbaar is. Dat kwam natuurlijk omdat ik in mijn eigen

wet dat probleem had van die ... Nou, ja, dat ook als je iets niet verwijtbaar deed, je toch als fraudeur werd bestempeld.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja. Want had die commissie Aanpak Fraude ook concrete gevolgen voor de fraudebestrijding bij de kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Wijngaarden**:

Nee, hè? Hoe kwam dat, denkt u?

De heer **Asscher**:

Nou, ik denk dat die ministeriële commissie zich vooral bezighield met de vraag hoe we het in het algemeen konden verbeteren, dus wat voor mogelijkheden zouden er zijn om effectievere, efficiëntere aanpak van fraude vorm te geven. Ik geloof zelf niet dat het daar ging over die kinderopvangtoeslag, of het moet sporadisch geweest zijn in een van de stukken die daar aan de orde kwam.

De heer **Van Wijngaarden**:

Het ging meer om een wat rijksbrede aanpak en visie op fraudebestrijding.

De heer **Asscher**:

Exact. Ja.

De heer **Van Wijngaarden**:

In een brief daarover, in het najaar van 2013, zien we ook dat over die rijksbrede aanpak van fraude wordt geschreven. De toon van de brief wordt naar aanleiding van de bespreking in de commissie aangepast, zodat duidelijk is dat de burger in beginsel het vertrouwen van de overheid verdient, maar er proportioneel moet worden opgetreden als dit vertrouwen wordt beschaamd. Kunt u die aanpassing toelichten, als u die nog voor de geest kunt halen?

De heer **Asscher**:

Nou, ik denk dat je die discussie moet plaatsen in de discussie die toen over fraude ging. Er was een roep om fraude hard aan te pakken en tegelijkertijd in die commissie ook een zorg van: ja, je moet niet zomaar alle burgers als fraudeur gaan beschouwen, dat is niet goed.

De heer **Van Wijngaarden**:

Niet elke fout is meteen fraude.

De heer **Asscher**:

Nee, precies. Volgens mij is toen inderdaad naar aanleiding van die discussie die brief ook veranderd voordat die naar de ministerraad ging en daar werd vastgesteld.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, zo klinkt het ook, ja. Was u dan voorstander van de oorspronkelijke hardere lijn of meer van het benadrukken van proportionaliteit en vertrouwen?

De heer **Asscher**:

Ik weet niet meer hoe ik me in die discussie heb geuit, maar over het algemeen ben ik meer voorstander van die lijn van vertrouwen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Waarom is die lijn van proportionaliteit in de fraudeaanpak van de ministeriële commissie in het geheel niet doorgevoerd bij de fraudeaanpak bij de kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Ik denk ... Wij hadden dat niet op de radar. We hebben dat daar niet besproken. Ik heb echt later pas, door de onthullingen van RTL en Trouw, gezien wat er vervolgens gebeurd is in het kader van die fraudeaanpak. Dat was geen onderdeel van gesprek daar.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dat stond gewoon nog niet op de radar op dat moment.

De heer **Asscher**:

Nee. Ik weet ... Ik betwijfel of de staatssecretaris van Financiën dat wist. Ik denk het niet. Maar dat was al helemaal geen onderdeel van die bespreking.

De heer **Van Wijngaarden**:

Nou noemde u net al even een beetje dat punt ... U gebruikte niet het woord "data delen"; "gegevens delen" gebruikte u, geloof ik. Weet u ook of ouders die op een gegeven moment vanuit de wet op de kinderopvangtoeslag in combinatie met de Awir als fraudeur zijn betiteld, of dat ook is gedeeld met andere overheidssystemen, dus dat zij in die zin ook elders als fraudeur werden aangemerkt?

De heer **Asscher**:

Dat weet ik niet.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dat is u niet bekend.

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Wijngaarden**:

Oké. Dan geef ik het woord terug aan collega Van Aalst.

De heer **Van Aalst**:

Ja, dan wil ik even met u naar de Wet aanpak fraude toeslagen en fiscaliteit. Die wordt in januari 2014 van kracht. Daar wordt de fraudeaanpak nog verder mee aangescherpt. Wat was de aanleiding voor deze wet?

De heer **Asscher**:

Als ik het me goed herinner, was dat een uitvloeisel van een van de negen punten van de staatssecretaris van Financiën die hij schreef naar aanleiding van de Bulgarenfraude.

De heer **Van Aalst**:

Oké, dus het is inderdaad de Bulgarenfraude die aan het licht komt. Heeft het ook te maken met de problemen van de kinderopvangtoeslag dat deze wet in werking treedt?

De heer **Asscher**:

Nou, ik weet niet of dat specifiek met de kinderopvangtoeslag ging. Volgens mij was de zorg toen dat een van de problemen dat dat geld niet meer terugkwam waar die Bulgaren dan mee gefraudeerd hadden, was dat er grote bevoorschottingen waren. Een van de wijzigingen was om daar voorzichtiger of terughoudender mee om te gaan, in de hoop dat je kon voorkomen dat kwaadwillenden er al met het geld vandoor waren. Dus dat raakte wel aan alle toeslagen, dus ook aan de kinderopvangtoeslag, maar die Bulgarenfraude ging over alle vormen van toeslag.

De heer **Van Aalst**:

Onder de kabinetten-Rutte I en II was de fraudebestrijding, zoals we net al zeiden, al flink aangescherpt. Kunt u aangeven wat er met deze wet nu nog scherper moest gaan worden?

De heer **Asscher**:

Nou, ik denk dat de bedoeling van die wet was om effectiever tegen dat soort fraude als de Bulgarenfraude op te treden. Dus ik vind wel dat je ... De balans, dat kun je wel vaststellen: die was doorgeslagen. Dat kon ik al zien in de Fraudewet SZW, die per 1 januari van 2013 was ingegaan. Daar was de balans doorgeslagen. Dit versterkte dat, kun je nu makkelijk vaststellen. Dat blijkt ... Er ontstonden vrij kort daarna ook weer problemen, omdat mensen die recht hadden op toeslag, die toeslag niet of later kregen. Dat had ermee te maken dat de Belastingdienst, daartoe aangezet door kabinet en Kamer, heel kritisch was en niet ..., en dus terughoudender met het verstrekken van voorschotten.

De heer **Van Aalst**:

Ja. En hoe pakte de Wet aanpak fraude fiscaliteit uit voor de fraudebestrijding bij de kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Ehm ... Die heeft er, denk ik, het kader voor geboden dat de fraude nog steviger werd aangepakt, zoals we daarna hebben kunnen lezen in de onthullingen en het rapport van de Ombudsman.

De heer **Van Aalst**:

Kijken we even naar ... Bij de Wet aanpak fraude toeslagen en fiscaliteit kwam ook een businesscase voor de intensivering van het toezicht op toeslagen. Uit die businesscase bleek dat van de fraudeaanpak grote besparingen werden verwacht. In 2014 en 2015 zou zelfs zo'n 120 miljoen euro per jaar minder worden uitgegeven aan kinderopvangtoeslag en daarna structureel 62 miljoen euro per jaar. Waar waren deze verwachtingen op gebaseerd?

De heer **Asscher**:

Dat weet ik niet. Ik vind ze tamelijk fantasievol.

De heer **Van Aalst**:

U vindt ze fantasievol. Oké. Ik zit even te kijken. We hebben hier een heel mooi schema. Ik zit even te kijken waar het schema vandaan komt, waar die getallen staan. We zien namelijk die tabel en die bedragen die ik u zonet noemde. Heeft de combinatie van de wet en de businesscase geleid tot een verdere taakstelling en verlaging van de SZW-begroting voor kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Nee, bij mijn beste weten niet. Ik herinner me wel uit het voorjaar van 2013 de discussie over

de ... -- maar dat gaat volgens mij over de bedragen waar we net over spraken -- waarbij ik toen al sceptisch was ook over de mogelijkheid van 25 miljoen, maar zeker niet het soort bedragen waar u nu over spreekt. Nogmaals, het was een periode waarbij de kinderopvangtoeslag onderschrijdingen liet zien, dus er werd minder uitgegeven dan was begroot. Dat kwam door de slechte economie. Maar het idee dat je dan nog dit soort besparingen daarop kan halen, lijkt mij niet realistisch.

De heer **Van Aalst**:

Uit onze stukken blijkt namelijk dat de directeur-generaal Werk van Sociale Zaken de directeur-generaal Belastingdienst in mei 2013 heeft gevraagd om deze businesscase intensivering toeslagen op te stellen. Dat deed hij toen bleek dat de Belastingdienst de extra middelen uit het regeerakkoord voor fraudebestrijding niet wilde inzetten voor een scherpere controle op toeslagen, maar alleen voor de inkomstenbelasting. Het gaat om die 156 miljoen uit het regeerakkoord. Uw dg vond het vreemd dat Toeslagen niet zou kunnen profiteren van deze extra middelen en drong erop aan om ook extra geld voor Toeslagen te genereren. Was u hiervan op de hoogte?

De heer **Asscher**:

Dat weet ik niet meer precies. Ik denk dat het wel op zichzelf verklaarbaar is dat als er 156 miljoen extra komt voor de Belastingdienst, het raar is als de mensen die de toeslagen moeten uitvoeren en die steen en been klaagden over hoe moeilijk dat was, daar geen gebruik van konden maken. Maar ik kan me niet herinneren of ik van dit gesprek tussen de beide dg's op de hoogte was. Misschien is het me gemeld in een ministerstafrapportage. Je had eigenlijk twee systemen: een soort informatiestroom ter informatie en er waren dingen waar de minister om een mening werd gevraagd of een besluit. Dat kwam dan in een nota terecht.

De heer **Van Aalst**:

Maar u zegt: ik kan me niet ... Maar u heeft het wel ... Het zegt u wel wat dat het ter kennis bij u is gekomen, zeg maar?

De heer **Asscher**:

Nou, ik herinner me wel dat er discussie was met Financiën over de bedragen, maar dat zijn dus bedragen van een hele andere orde grootte dan u zojuist noemde. Dan ging het meer over 12 miljoen of 13 miljoen in plaats van de astronomische bedragen waar u net uit citeerde.

De heer **Van Aalst**:

En heeft u ingestemd met de lijn om die regeerakkoordmiddelen voor fraudebestrijding ook voor kinderopvangtoeslag in te zetten en dan scherper te gaan controleren?

De heer **Asscher**:

Dat denk ik wel. Als dat gebeurd is, ja, dan denk ik dat wel.

De heer **Van Aalst**:

Ja. En waarom zou u die kinderopvangtoeslag nog scherper willen controleren?

De heer **Asscher**:

Nou, het was voor de Belastingdienst heel moeilijk om het te controleren. Dus het was veel meer dat zij ogen en oren tekortkwamen om bijvoorbeeld die oppoppende nieuwe kinderdagverblijven of gastouders te kunnen controleren. Dus ik kan me voorstellen dat zij mensen tekortkwamen om dat op een goede manier te kunnen doen. Daar kan een goede reden voor zijn. Je wil graag dat het geld terechtkomt bij ouders die dat nodig hebben en die daar recht op hebben, maar niet dat mensen er met het belastinggeld vandoor gaan.

De heer **Van Aalst**:

Nee, dus dat extra geld had u door die scherpere controle op kinderopvangtoeslag nodig?

De heer **Asscher**:

Nee, dat zei ik niet.

De heer **Van Aalst**:

Maar dat geld dat automatisch dan gegenereerd wordt met die extra controles ...

De heer **Asscher**:

U vroeg: waarom zou je dat willen? Toen zei ik: omdat je wil dat het terechtkomt bij ouders die het nodig hebben. Ik zei niet dat ik het nodig had.

De heer **Van Aalst**:

Oké.

De heer **Asscher**:

Het doel ervan is: zorgen dat overheidsgeld goed wordt besteed. Voor mij of voor mijn begroting of die van SZW was dit echt niet een heel groot issue. We hadden grotere problemen, namelijk sterk oplopende kosten in de WW, in de bijstand. Bij

kinderopvangtoeslag zag je juist onderschrijdingen. Maar op zichzelf, dat je wil voorkomen dat overheidsgeld in crisistijd bij criminelen terecht komt, vond ik niet onlogisch.

De heer **Van Aalst**:

Oké. Dus inderdaad, want vorige week constateerde ... De toenmalige directeur-generaal Belastingdienst verklaarde vorige week inderdaad dat uw ministerie aandrang op een scherpere fraudeaanpak. Dit hebben we ook eigenlijk inderdaad teruggezien in de stukken, dus het klopt dat u die lijn gesteund heeft.

De heer **Asscher**:

In zoverre dat ik het logisch vond dat als het kabinet 156 miljoen uittrok om over de hele linie de Belastingdienst middelen te geven om fraude tegen te gaan, dat ook zou moeten gebeuren bij Toeslagen. Zeker.

De heer **Van Aalst**:

Dan ga ik even naar ... Voor de ministerstafvergadering van 19 augustus 2013 wordt u geïnformeerd dat kinderopvanginstellingen steeds vaker adverteren. Dan komt inderdaad het verhaal van de gratis kinderopvang voor ouders met een laag inkomen of die hun baan zijn kwijtgeraakt. Hierbij wordt geen eigen bijdrage van ouders in rekening gebracht, wat in strijd is met de wet. Sociale Zaken en de Belastingdienst nemen, zodra ze dit opmerken, actief en rechtstreeks contact op met de ondernemers, die hierop goed reageren. Is de regelgeving dan zo onduidelijk dat niet alleen ouders, maar ook professionele kinderopvanginstellingen deze niet begrijpen?

De heer **Asscher**:

Blijkbaar. Ik weet dus -- dat vind je ook in het stuk -- dat dit onderdeel van die ministerstafrapportage ook is besproken, en dat ik toen ook heb gezegd: alsjeblieft, licht mensen goed voor. Maar die regelgeving was en is behoorlijk complex, doordat je als ouder heel veel gegevens moet aanleveren over dingen die je simpelweg nog niet weet, omdat het gaat over het jaar dat nog moet plaatsvinden. Maar ook voor ondernemers was het, denk ik, best ingewikkelde regelgeving.

De heer **Van Aalst**:

Was dat dan geen moment om dan ook gewoon die wet- en regelgeving aan te gaan passen, in plaats van die opnieuw uit te gaan leggen?

De heer **Asscher**:

Zeker. Er was ook een breed gevoeld verlangen om die wet- en regelgeving aan te passen.

Augustus 2013 werd er gekeken naar de introductie van de huishoudentoeslag, die dan de andere toeslagen zou vereenvoudigen. Voor de kinderopvangtoeslag werd nagedacht over mogelijkheden om dat helemaal af te schaffen. Er was de commissie-Van Dijkhuizen, door Financiën -- ik benoemde het net al even -- ingesteld, die in de zomer had geadviseerd "kijk bijvoorbeeld naar het stoppen met die kinderopvangtoeslag naar individuen en overweeg een systeem waarbij je dat aan de instelling overmaakt", wat later de wet directe financiering zou heten, een manier waarop je ...

De heer **Van Aalst**:

Op directe financiering komen we zo uitgebreid terug.

De heer **Asscher**:

Ik noem het omdat dat dus toen al ... Het idee "je zou eigenlijk van die hele toeslagenfabriek af moeten", dat leefde toen al. Maar we zaten er toen mee, met die ingewikkelde regels, en dan ligt het voor de hand om te zeggen: nou, waarschuw mensen en licht ze goed voor dat het zo wel werkt.

De heer **Van Aalst**:

Ja. Uw ambtenaren geven aan dat ze dus met de Belastingdienst in gesprek gaan over die noodzakelijke communicatie en voorlichting, maar ook over de bestaande beleidlijn. Daarbij schrijven zij u: "Het heffen van een eigen bijdrage is door de Raad van State bevestigd, maar er bestaat een gelijkgestemd gevoel intern dat het volledig terugvorderen van de toeslag in geval van onwetend handelen een zeer forse straf is." Tijdens de ministerstafvergadering onderstreept u het belang van goede voorlichting aan ouders en ondernemers, maar u gaat niet in op het signaal van uw ambtenaren om de zeer forse straf ... Is dit signaal met u besproken?

De heer **Asscher**:

Ik weet niet of we het daarover hebben gehad, maar ik weet wel dat ... Kijk, het werd gezien als een effect van hoe de wet werkte. Dus op het moment dat er geen recht is op kinderopvangtoeslag, moet worden terugbetaald. Dat was de interpretatie van de Belastingdienst en die was door de Raad van State bevestigd. Ik wilde natuurlijk voorkomen dat mensen in die situatie terechtkomen, dus daarom was die nadruk op voorlichting er. Ik ben het helemaal met u eens: achteraf was dat een goed moment geweest om te zeggen "ja, maar is dit dan eigenlijk op zichzelf niet onrechtvaardig in de wetgeving zoals die is?" Dat gesprek heb ik toen niet gevoerd. Ik richtte me toen op: voorkom nou dat ouders en ondernemers zich hier niet bewust van zijn en met dit probleem geconfronteerd worden.

De heer **Van Aalst**:

Maar opnieuw komt natuurlijk dit signaal over het proportioneel terugvorderen, en toch legt u het naast zich neer.

De heer **Asscher**:

Ik heb dat signaal opgevat als: dit is hoe de wet werkt, laten we voorkomen dat mensen hier in terecht komen. Er werd ook toen ... De truc met gratis kinderopvang -- zo werd dat genoemd -- kenden we van De Appelbloesem. Dat werd gezien als opa-en-omacriminaliteit. Onterecht hè, weten we nu.

De heer **Van Aalst**:

Onterecht, ja.

De heer **Asscher**:

Maar dat werd zo gezien. Dat werd ook zo besproken, ook in de Kamer. En het fenomeen waar men bang voor was, is dat op dat moment anderen die truc gingen gebruiken. Ik heb toen niet gedacht: er zit een probleem in de wet zelf. Ik was me er niet van bewust dat die wet zo onrechtvaardig uitpakte. Ik heb wel gedacht: laten we voorkomen dat die situatie ontstaat, dat mensen omdat ze de regels niet kennen voor deze vorm van gratis opvang gaan.

De heer **Van Aalst**:

Ja, dat is natuurlijk jammer, want ... Kunnen we dan eigenlijk uw houding samenvatten in de zin van: we doen niets aan die forse terugvorderingen voor al die ouders, waarvan we nu gezien hebben wat dit heeft aangericht, en we gaan het gewoon nog maar een keer weer uitleggen met voorlichting?

De heer **Asscher**:

Nee, want ik was me er niet van bewust dat zo veel ouders hier zo oneerlijk mee werden getroffen. Mijn houding was: voorkom dat mensen de regels overtreden, want die regels zijn ingewikkeld, en laten we proberen -- maar dat heeft lang geduurd -- om dit hele systeem, met die berg aan terugvorderingen, waarbij dit in mijn ogen maar een onderdeelje was ... Het grootste deel, 90%, 95%, betrof mensen die ook grote bedragen moesten terugbetalen zonder dat er iets fout was gegaan met de regels, maar omdat het systeem zo werkte. Laten we proberen daar wat aan te doen.

De heer **Van Aalst**:

Ja. Toch bekruipt mij het gevoel dat we nu toch meerdere signalen hebben gehad en dat het

toch wel spijtig is dat u het signaal van de hoge terugvorderingen naast u neerlegt en toch vast blijft houden aan alleen de voorlichting. Begrijpt u dat gevoel?

De heer **Asscher**:

Zeker. Sterker nog, ik ben het ook met u eens. Ik heb natuurlijk de afgelopen weken al die stukken gelezen. Dan zie ik februari 2013 het stukje onder het kopje publiciteit, ik zie deze opmerking waar u nu aan refereert, ik zie de beantwoording van een brief, waar ik net al iets over zei. Dat waren momenten geweest dat als ik daarop had doorgevraagd, of als ik alarm had geslagen of als ik had ingezien wat het betekende, dan had ik in het departement kunnen rondlopen en kunnen zeggen: "Jongens, wat is dit? Hier moeten we wat aan doen." Dus ...

De heer **Van Aalst**:

Waarom koos u daar niet voor? Ik bedoel: u noemt al een keer de directe financiering. Daar komen we straks uitgebreid op terug. Maar om heel beknopt te zeggen: directe financiering kon nog wel jaren duren. Waarom deed u op korte termijn ... U heeft nu twee keer een signaal gehad. Waarom heeft u die mensen toch wel in de kou laten staan?

De heer **Asscher**:

Ik had niet door dat er zo'n berg onrecht en leed onder zat. Daar had ik wel achter kunnen komen als ik met zo'n brief was gaan doorvragen. Maar goed, u heeft ook de stukken gezien. Het is nou niet superalarmistisch. Dat zeg ik niet om het af te schuiven, want ik had het liever wel gezien en er wat aan gedaan, maar ja, ik kan dat niet terugdraaien. Ik was er niet van ...

De heer **Van Aalst**:

U zegt net: het is niet alarmistisch. Maar als toch zowel Financiën als uw eigen ambtenarij aangeven: we hebben een gelijkgestemd gevoel dat het volledig terugvorderen in geval van onwetend handelen een zeer forse straf is ... Ik vind dat toch nog wel ... Dan gaan er wel wat alarmbellen af, lijkt me. En u heeft dat gewoon naast u neergelegd. U heeft daar eigenlijk niets mee gedaan. Vindt u dat niet opmerkelijk?

De heer **Asscher**:

Nou, dat was in de context van: voorkom dat mensen met zo'n constructie in zee gaan.

De heer **Van Aalst**:

Nee, maar wat ik u vraag: vindt u dat niet alarmistisch als uw ambtenaren in combinatie met de ambtenaren van Financiën u zo'n melding doen?

De heer **Asscher**:

Ben ik met u eens, maar u moet het zien in de context van dat stuk. Daar wordt gezegd: we zien een nieuw fenomeen. Mensen gaan de truc van De Appelbloesem gebruiken. Dat kan dus leiden tot zeer forse nadelige gevolgen. Probeer te voorkomen dat dat gebeurt. Ik ben met u eens: het was beter geweest als ik had gezegd "ja maar, hé, is dat überhaupt wel rechtvaardig als die straf zo zwaar is?" Dat ben ik met u eens. Die vraag heb ik toen niet gesteld en dat is meer dan jammer, want dan had ik misschien eerder een beeld gekregen van wat er gebeurde.

De heer **Van Aalst**:

Ja, dat is zeker jammer. Ik geef het woord aan mijn collega Van Wijngaarden.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja. Want kijk, wij maken natuurlijk een reconstructie hè, dus dat is een andere blik dan op het moment zelf. Dat beseft ik maar al te goed. Maar begrijpt u ook hoe het overkomt als u aangeeft "ik was me er niet van bewust" terwijl tegelijkertijd er toch gewoon heel duidelijk staat in het verslag van de ministerstafvergadering van 19 augustus 2013, dat ik hier voor me heb: "Staf: geen reactie van de minister opgetekend over het gelijkgestemd gevoel intern dat het volledig terugvorderen van de toeslag in geval van onwetend handelen een zeer forse straf is." Als dat een gelijkgestemd gevoel is bij uw mensen ... En dat is best een serieus overleg, zo'n ministerstafvergadering, krijg ik het idee, dat is niet het maandelijks keek op de week-koffierondje. Snapt u dan hoe het overkomt als u zegt: ja, dat drong niet tot mij door? Dan denk ik van: als nou uw mensen zo duidelijk aangeven dat er een gelijkgestemd gevoel is dat het volledig terugvorderen een zeer forse straf is, dan is dat toch een duidelijk signaal?

De heer **Asscher**:

Ik begrijp het vanuit de opdracht om een reconstructie te maken, maar dit is toch niet helemaal hoe zoiets gaat. Je hebt op de maandag zo'n ministerstafvergadering. Dat betekent dat je over alle onderwerpen met de beide bewindspersonen praat aan de hand van rapportages over alle onderwerpen. Hier is in het verslag opgemerkt dat ik wijs op het belang van goede voorlichting. Er staat niet in het verslag dat we het over andere dingen hebben gehad, dus ik kan nu ook niet meer nagaan of dat zo is, terwijl: in uw vraagstelling leek dat wel besloten te liggen. Dat doet niets af aan het feit dat ik het met u en de heer Van Aalst eens ben dat deze zinsnede in die ministerstafrapportage aanleiding had kunnen zijn geweest om het er wel over te hebben en erover door te vragen. En achteraf had ik dat graag wel gedaan. Dat heb ik niet gedaan. Je kunt niet afleiden uit het feit dat het onderdeel

uitmaakte van zo'n vergadering dat het wel besproken is en dat ik er niet op gereageerd heb. Nee, wat je ziet, is dat ik zeg, dat ik benadruk hoe belangrijk het is om mensen goed voor te lichten. Dat is vanuit de behoefte te voorkomen dat ze onbewust de regels overtreden.

De heer **Van Wijngaarden**:

Nee, dat heeft u duidelijk gemaakt. We hebben ook in een aantal andere verhoren gezien dat het soms moeite kost voor mensen om toch door te dringen tot de bovenlaag. En de bovenlaag, dat was u als minister. Heeft u daar een verklaring voor?

De heer **Asscher**:

Nou, ik heb ook de verhoren deels gezien en deels teruggelzen van de ambtenaren van Sociale Zaken uit die tijd, die u heeft gesproken. Ik heb niet de indruk dat zij zelf in de gaten hadden hoe het mis aan het gaan was, en dus ook niet dat zij een signaal hebben willen doorgeven dat niet bij mij terecht kwam. Dus ik heb veel meer de indruk dat het in ieder geval daar niet voldoende was doorgedrongen wat de impact was op zo veel ouders. Wat gaat er dan mis? Dan gaat het dus ergens mis tussen de mensen die hier hebben verklaard dat ze buikpijn hadden over de werking van dit complex aan wet- en regelgeving, en degenen die mij konden adviseren om daar wat aan te doen. Een exacte verklaring heb ik er niet voor, maar ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Maar waar gaat het dan mis? Waar zit 'm dat dan in?

De heer **Asscher**:

Dat weet ik niet precies.

De heer **Van Wijngaarden**:

U weet het niet. Nee, dat snap ik ook, hoor. U zei net: we zaten met die regels. Maar u ging toch over die regels?

De heer **Asscher**:

Ja. Ja, daar heeft u gelijk in. Het was wel zo dat het veranderen van het stelsel op de kinderopvangtoeslag werd gezien als een stevige opdracht ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Misschien ook een beetje een stip op de horizon?

De heer **Asscher**:

Nou, nee. De problemen bij toeslagen waren bekend. Het kwam niet voor niets in het regeerakkoord dat het eenvoudiger moest. In de zomer van 2013 werd een poging gedaan rond de huishoudentoeslag. Daar zei de Belastingdienst van: joh, dit is onuitvoerbaar. Maar ik weet wel: die berg aan terugvorderingen lag me wel zwaar op de maag. Dus dat er iets met dat systeem beter zou moeten en zou kunnen, dat was wel evident. De vraag was natuurlijk: lukt het om daar ook politieke meerderheid voor te krijgen, om daar steun voor te krijgen, ook om het zo uitgevoerd te krijgen dat je het probleem ook kleiner maakt in plaats van groter?

De heer **Van Wijngaarden**:

Nou, op dat systeem komen we zo nog terug. We blijven even bij dat signaal van uw ambtenaren. Ik bedoel: er staat geen buikpijn, gelukkig; zo gaan we het ook niet noemen. Maar er waren zorgen over de sancties, de druk daarvan op de ouders. En toch, terwijl dat signaal, of dat gevoel in ieder geval, leefde -- laten we zo dicht mogelijk bij de tekst blijven -- die zorgen over die zeer forse straffen voor de ouders, wordt ook gestart met het project Kwaliteitsverbetering en fraudebestrijding gastouderbureaus. Hoe verhouden nou die zorgen bij uw mensen zich met dat project, dus het intensiveren van de fraudebestrijding bij gastouderbureaus?

De heer **Asscher**:

Ik denk dat er geen koppeling tussen die zorgen en dat project lag, in ieder niet voor zover ik weet. Ik weet wel dat er zorgen waren over de kwaliteit bij de gastouderopvang.

De heer **Van Wijngaarden**:

Wat was uw opvatting over de kwaliteit bij de gastouderopvang?

De heer **Asscher**:

Ik had daar ook grote zorgen over. Ik was gekleurd, geef ik toe, door de ervaringen in Amsterdam met die zaak van Robert M., waarachter natuurlijk allerlei fenomenen opdoken van mensen die zich voordeden als kinderdagverblijf. Het was ook de tijd dat ik een voorbeeld hoorde van iemand die de ene week een videotheek had en de week daarna dacht: er is meer te verdienen in de kinderopvang. Dus ik was heel bezorgd.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dus u zei: kinderopvang is een vak.

De heer **Asscher**:

Ja, precies! Je vertrouwt de jongste kinderen toe aan de kinderopvang, dus de kwaliteit moest wel vooropstaan. Er was ook discussie over de leidster-kindratio: moeten er niet meer leidsters komen bij de jonge kinderen? In dat kader vond ik het heel verstandig om te kijken naar de kwaliteit.

De heer **Van Wijngaarden**:

U geeft aan dat u mede door uw ervaring in Amsterdam met een verschrikkelijke misbruikzaak -- 't Hofnarretje, zeg ik voor iedereen die dit anderszins volgt -- een heel duidelijke visie had. Hoe heeft die opvatting over het belang van kwaliteit doorgewerkt in uw aanpak en misschien ook in de manier waarop u aankeek tegen gastouderbureaus en de ouders die daarbij waren aangesloten?

De heer **Asscher**:

Nou, dat met die gastouders had wel een lange geschiedenis, ook een heel heftige politieke geschiedenis: moet je nou wel of niet toeslagen geven aan mensen die in familiekring op de kinderen passen? Er waren in de Kamer ook wel ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Wat vond u daarvan? Want daar gaat het mij even om.

De heer **Asscher**:

Op het punt waarop ik was, vond ik eigenlijk dat een betrouwbare overheid daar niet opeens mee kon stoppen. Die keuze was gemaakt. Er waren ook heel veel mensen die dat te goeder trouw deden, dus ik vond niet dat je daarmee kon stoppen. Dat was een van de oplossingsrichtingen voor dat lek van Weekers en de Belastingdienst, maar dat vond ik eigenlijk niet betrouwbaar vanuit de overheid. Ik had wel zoiets van: we moeten wel proberen er alles aan te doen om te zorgen dat het kwalitatief in orde is en dat het veilig is, bijvoorbeeld ook door de GGD ...

De heer **Van Wijngaarden**:

En juridisch in orde, qua contracten.

De heer **Asscher**:

En juridisch in orde, ja, maar de contracten vond ik zelf minder spannend dan de kwaliteit van de opvang en de veiligheid van de kinderen. Maar er waren natuurlijk ook signalen van de GGD's dat het moeilijker was om daar toezicht op te houden. Die gingen vaak een keer controleren voordat iemand een vergunning kreeg of de stopcontacten veilig waren, maar de

veiligheid zit 'm veel meer in het pedagogisch handelen en de manier waarop je omgaat met kinderen. Dat was mijn zorg.

De heer **Van Wijngaarden**:

Het is heel duidelijk dat uw focus echt op de kwaliteit lag, ook de pedagogische kwaliteit, met veiligheid voor de kinderen die daar opgevangen werden. Maar als we kijken naar de fraudebestrijding bij gastouderbureaus, dan valt ons op dat bij de start van dat project Kwaliteitsverbetering en fraudebestrijding gastouderbureaus eigenlijk al duidelijk was dat er bij veel van die gastouderbureaus allerlei gebreken bestonden in de contracten tussen die gastouderbureaus, de vraagouders -- ouders met een kind dat opgevangen moet worden -- en de gastouders. Vooraf is dus al duidelijk dat er veel fouten zullen worden aangetroffen. Toch worden gastouderbureaus ook aangepakt via terugvorderingen bij die ouders. Wat vond u ervan dat de ouders werden aangepakt om de bureaus uit het stelsel te drukken, dus dat het via die ouders ging? Want dat was eigenlijk de route.

De heer **Asscher**:

Dat heb ik me niet gerealiseerd, dat dat de methode was. Ik weet wel dat ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Maar hoe kan het dat u zich dat niet realiseerde? Dat was toch gewoon de systematiek?

De heer **Asscher**:

Als u zegt dat dat gewoon de systematiek was, neem ik dat zo van u aan.

De heer **Van Wijngaarden**:

De terugvordering was toch bij de ouders, hebben we net vastgesteld?

De heer **Asscher**:

Ja, maar ik had die terugvordering helemaal niet als een instrument op het oog. Ik zag die terugvordering als een ongelukkig effect van dat toeslagensysteem, niet als een instrument of zelfs bijna als een wapen, zoals het later is ingezet, tegen ouders. De gedachte was wel: als mensen aan het sjoemelen zijn, is de kwaliteit waarschijnlijk ook niet in orde, en als de kwaliteit niet in orde is, zijn ze misschien wel aan het sjoemelen. Daarom was het niet ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Dus u wist wel dat er sjoemelende gastouderbureaus waren, denk ik.

De heer **Asscher**:

Ja.

De heer **Van Wijngaarden**:

Maar hoe logisch is het dan eigenlijk ... Ik maak even de vergelijking met een kapperszaak. In Amsterdam heb je bijvoorbeeld kapperszaken die aan witwassen doen. Als je een kapperszaak daarvan verdenkt, ga je toch die kapperszaak aanpakken en niet de klanten van die kapperszaak?

De heer **Asscher**:

Ja, dat ben ik volkomen met u eens.

De heer **Van Wijngaarden**:

Toch gebeurde dat hier niet. Hier werden de ouders, de klanten van het gastouderbureau, aangepakt.

De heer **Asscher**:

Ja. Dat is niet goed.

De heer **Van Wijngaarden**:

Oké. Dus als ik u vraag waarom u daarmee heeft ingestemd ... U heeft dat antwoord net eigenlijk al gegeven, maar ik leg het graag nog aan u voor. U had dat onvoldoende op het netvlies, zegt u.

De heer **Asscher**:

Nou, het ging mij veel meer om die kwaliteitsbewaking. Als je fraude op het spoor komt, moet je dat aan de Belastingdienst melden, want dat willen we niet. Maar dat het eigenlijk omgedraaid werd, dat in uw vergelijking de klanten van de kapper werden aangepakt, daarvan was ik me niet bewust.

De heer **Van Wijngaarden**:

Omdat uw focus toch lag op de dingen die we al eerder noemden, dus het pedagogisch klimaat en de veiligheid, en wat minder op de aanpak van de sjoemelende gastouderbureaus.

De heer **Asscher**:

Ja, omdat ik uiteindelijk de prijs voor de samenleving van een onveilige kinderopvang veel groter vond dan die van een kinderopvang waarvan de administratie rammelde.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, helder. Dan wil ik even met u naar het CAF, het Combiteam Aanpak Facilitators. Vanaf wanneer was u op de hoogte van de CAF-aanpak bij de kinderopvang?

De heer **Asscher**:

Ik weet dat er in een brief uit 2013 die ik mede heb ondertekend, wordt gerefereerd aan het CAF. Dat was nog een brief van Weekers. Dat wil nog niet zeggen dat ik op de hoogte was van de CAF-aanpak, want heel eerlijk gezegd is de CAF-aanpak zoals we die nu kennen, mij pas in 2018 en 2019 helder geworden. De Belastingdienst ging de facilitators aanpakken; dat was hoe ik de afkorting ook begreep. Maar wat die aanpak inhield, wist ik niet.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dat dat eigenlijk het aanpakken van de ouders betekende ...

De heer **Asscher**:

Nee, dat wist ik niet.

De heer **Van Wijngaarden**:

Nee. Het is natuurlijk ook geen makkelijke term.

De heer **Asscher**:

De term wijst er eigenlijk juist op dat je de foute kapper zou aanpakken. Dat is dus juist niet verontrustend. Later komt het nog weer terug in een brief uit 2015 -- met staatssecretaris Wiebes, denk ik -- waarin verwezen wordt naar het CAF. Als ik het goed heb, gaat het daar puur over het feit dat er zeven gevallen van fraude zijn geconstateerd. Maar ook uit die brief kun je niet afleiden wat er nou daadwerkelijk gebeurde in die CAF-aanpak. Dat wist ik ook niet.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dus eerder dan 2018 was u er niet van op de hoogte?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dan komen we even bij de brieven van die ouders, waaraan u net al refereerde. Volgens mij komt dat uit het Onderzoek signalen kinderopvangtoeslag SZW, Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Ik denk dat u die brieven wel kent, maar voor de mensen die die brieven

niet kennen, vind ik het goed om even aan te geven waar we het over hebben. In de archieven is een brief aangetroffen van een schoonmoeder van een echtpaar dat een fors bedrag aan ontvangen kinderopvangtoeslag moest terugbetalen, ruim €30.000. Dit was op 23 december 2013. In uw antwoord van 24 januari 2014 op deze burgerbrief toont u begrip voor de hulpvraag en legt u uit dat u niet in individuele gevallen kan treden. Ik kan me ook voorstellen dat u zulke brieven voor individuele gevallen niet allemaal persoonlijk signeert of ziet.

De heer **Asscher**:

Ik denk dat ik hem wel gezien heb, heel eerlijk gezegd. Het is een antwoord waar ik me nu toch een beetje voor schaam, als ik het teruglees. Want er staat inderdaad: ik kan niet in een individueel geval interveniëren. Dat is ook zo. Ik kan als minister niet opeens zeggen: het zit anders met die schuld of met die toeslagen. Maar als ik die brief nu lees, vind ik dat heel pijnlijk, met name naar deze grootmoeder toe, die dus bezorgd schrijft over hoe het met haar zoon en schoondochter gaat.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja. Heeft u in het verleden weleens met dat soort mensen gesproken, met ouders?

De heer **Asscher**:

Ik was het bestaan van deze brief vergeten, maar toen ik dat tegenkwam in de signalen, heb ik gevraagd of ik de adresgegevens van deze grootmoeder mocht. Toen heb ik ook een gesprek gevoerd met deze mensen. Ik moet zeggen: dat is toch heel erg ... In dit geval trek ik me dat ook echt persoonlijk aan. Zij heeft een hulpsignaal uitgezonden, maar kreeg van mij een koude brief. Ik kan niet in individuele gevallen treden. Inmiddels heb ik natuurlijk gehoord hoe het hun vergaan is en denk ik: ja, had ik toen maar, met die brief ... Dat is typisch zo'n brief waarbij ik nu zeg: daarbij had ik het ministerie moeten inroepen en moeten vragen wat dit was. Het kan wel zijn dat ik niet in individuele gevallen treed ... Er zijn twee van die brieven in dat dossier opgedoken, ook eentje van een halfjaar later.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, daar wil ik ook even aan refereren. Die is nog iets anders. Daarin krijgt een echtpaar dat ruim €8.000 moest terugbetalen, een vergelijkbaar antwoord. Maar dan wordt het nog interessanter, want het echtpaar beantwoordde uw brief met een tweede brief waarin werd benadrukt dat het niet om een individueel probleem gaat, maar om ongeveer 1.200 ouders. Dan komt daarop als antwoord, op 3 november 2014: als minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid kan ik echter niet in individuele gevallen treden, ook al betreft het meerdere gevallen. Staat dat u nog voor de geest?

De heer **Asscher**:

Het staat mij niet voor de geest, maar ik heb het ook teruggelezen. Daarvoor geldt eerlijk gezegd hetzelfde als voor die brief van die grootmoeder. Als ik het zo teruglees, vervult het me met schaamte dat ik het daarmee heb afgedaan en dat ik niet heb gezegd: wat nou als deze mensen gelijk hebben? Hoe gaat dat? Er wordt aangegeven dat de Belastingdienst tot aan de hoogste rechter in het gelijk is gesteld, dus je kunt nu niks meer doen, hooguit verwijzen naar juridische bijstand et cetera. Maar toch had mijn instinct een ander moeten zijn en had ik moeten zeggen: ja, maar toch bevalt dit me niet. En dat heb ik niet gedaan.

De heer **Van Wijngaarden**:

Nee. Soms is een brief misschien ook een symptoom van een patroon erachter.

De heer **Asscher**:

Dit blijkt inderdaad een symptoom te zijn geweest van een breder patroon. Die twee mensen ... Die grootmoeder vertelde dat ze iedereen had aangeschreven, toen ik haar eenmaal sprak: de televisie, alle bewindspersonen, enzovoort.

De heer **Van Wijngaarden**:

De Tweede Kamer misschien wel?

De heer **Asscher**:

Dat weet ik niet. Dat heb ik niet gevraagd, maar het zou zomaar kunnen. Maar dan moet je degene zijn die het er wel uit tilt en ziet dat hier een groter onrecht aan de gang is.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, want die brief had natuurlijk ook aanleiding kunnen zijn om de wetgeving op de wat kortere termijn opnieuw te bekijken. U doelde al op het langetermijntraject en daar komen we zo nog over te spreken, maar reparatiewetgeving is natuurlijk ook een optie.

De heer **Asscher**:

Nu weet ik dat dat inderdaad de top van een ijsberg was van veel meer mensen die helemaal buiten hun schuld in grote problemen waren gekomen. Het helpt ook niet dat het tot je komt als onderdeel van een fraudezaak. Dat gold voor De Appelbloesem in het bijzonder. Daarbij werd de fraude natuurlijk gepleegd door de houder van dat gastouderbureau. Dat maakt je nog voorzichtiger om daartegen in te gaan, maar dat had hier wel moeten. Dan was ik er misschien achter gekomen wat het betekende voor mensen ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Dan had u die ijsberg gezien.

De heer **Asscher**:

Dan had ik de ijsberg gezien en dan had ik in ieder geval het gesprek kunnen voeren: welk onderdeel van de wetgeving zouden we kunnen aanpassen? Kunnen we iets doen voor deze mensen? Kan Financiën wat doen, kunnen wij wat doen?

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja. U gaf aan dat u die schoonmoeder van een echtpaar, dus de grootmoeder van een van die mensen, gesproken had. Weet u nog wanneer dat ongeveer was?

De heer **Asscher**:

Kort geleden, want ik heb kort geleden al deze stukken weer gezien en me gerealiseerd ...

De heer **Van Wijngaarden**:

In voorbereiding hierop ook, misschien.

De heer **Asscher**:

Ja, in voorbereiding op deze verhoren heb ik zo'n map gekregen met alle stukken en alle onderzoeken. Dat signalenonderzoek is van dit najaar, ik geloof van half september. Het is niet aan mij om uit te weiden over het verhaal van deze mensen, maar het is voor mij wel een pijnlijk voorbeeld dat ik mensen toen niet goed heb behandeld door zo'n kille antwoordbrief.

De heer **Van Wijngaarden**:

Is dat waardevol voor u, zo'n gesprek met direct getroffen?

De heer **Asscher**:

Het is pijnlijk, omdat dit gaat over mijn verantwoordelijkheid voor dit hele drama. Tegelijkertijd hecht ik er wel aan om mensen, hoe ingewikkeld dat ook is, recht in de ogen te kijken en te zeggen: zo heb ik het gedaan en dat was niet goed.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dus u heeft dat alsnog gedaan. U gaf aan dat het niet hielp dat veel in die tijd ook een beetje door een fraudebril bekeken werd.

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ik wil even naar een algemeen overleg Kinderopvang op 24 september 2014. Toen gaf u aan dat u op de hoogte was van het, in uw woorden, "pijnlijke probleem van de terugvorderingen, waarbij mensen soms zeer forse bedragen moeten terugbetalen op een moment dat ze daartoe nauwelijks in staat zijn". Herinnert u zich dat algemeen overleg nog enigszins?

De heer **Asscher**:

Is dat ook het algemeen overleg waarin het over de directe financiering gaat?

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, dat vermoed ik wel.

De heer **Asscher**:

Ik weet dat we daar in het voorjaar aan begonnen en dat het in de Prinsjesdagstukken terugkwam, dus ergens in die periode heb ik de Kamer daarover voor het eerst een brief geschreven. Een van mijn grote doelen was het aantal pijnlijke terugvorderingen terugdringen.

De heer **Van Wijngaarden**:

U zegt het daar eigenlijk heel helder, op 24 september 2014. U heeft het dan over het "pijnlijke probleem" -- dat is meteen ook een kwalificatie -- "van de terugvorderingen, waarbij mensen soms zeer forse bedragen moeten terugbetalen op een moment dat ze daartoe nauwelijks in staat zijn". Dat is eigenlijk de kinderopvangtoeslagaffaire in een notendop. Dat zat al in die zin, in 2014. U zag dus wel dat er lopende gevallen waren -- op de directe financiering komen we zo; dat is een ander stelsel, waarover in het kabinet breder werd nagedacht -- maar u ondernam geen actie. Hoe kan dat?

De heer **Asscher**:

Omdat dit ging over terechte terugvorderingen. Ik had het hier over die bulk van terugvorderingen. Die waren voor mensen vaak ook heel pijnlijk.

De heer **Van Wijngaarden**:

U zag toch wat voor problemen die in uw woorden "terechte terugvorderingen" creëerden? Dat gaf u zelf aan in het AO.

De heer **Asscher**:

Ja, maar dat probleem kon je in mijn ogen dus alleen maar oplossen met het veranderen van het stelsel. Dat probleem ontstond echt door het feit dat je je toeslag niet kreeg over een

vastgesteld inkomen, maar op basis van een inschatting en een voorschot. Dat was in mijn ogen echt de kern van het probleem. Ik illustreer het met een rekenvoorbeeld. Je hebt een relatief laag inkomen, dus je krijgt tot meer dan 80% van de kosten van de kinderopvang vergoed. Je geeft aan dat je een x-aantal uren verwacht te werken komend jaar, maar het valt tegen. Dat raakt natuurlijk vooral mensen met een nulurencontract of een flexibel contract, zeker in die tijd van de economische crisis. Vervolgens moet je, vaak heel snel, een heel groot bedrag terugbetalen. Dat was het probleem waar ik het hier over heb, en dat konden mensen zich helemaal niet permitteren. Immers, ze waren hun werk kwijt of er waren minder inkomsten. Om dat probleem op te lossen, moest je in mijn ogen dat stelsel zelf veranderen, want de enige manier waarop je dat kon oplossen was door op een vastgesteld inkomen te werken. Dan krijg je dus een toeslag op basis van twee jaar geleden. Dat is waar ik het over heb bij die pijnlijke terugvorderingen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Maar u geeft aan dat het terechte terugvorderingen waren. Hoe heeft u dat destijds gecheckt?

De heer **Asscher**:

Dat heb ik niet gecheckt, maar dat was waar ik helemaal aan het begin van mijn aantreden al van op de hoogte was: 400.000 of meer kinderopvangtoeslagverstrekkingen, meer dan 100.000, misschien wel 200.000 terugvorderingen ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Maar we weten nu toch dat een heel groot deel van die terugvorderingen helemaal niet terecht was?

De heer **Asscher**:

Die terugvorderingen van de eigen bijdrage waren niet terecht, maar ik heb het hier over de terechte terugvorderingen, die ook pijnlijk zijn. Dat is de spraakverwarring als je deze zin leest. Ik denk op dat moment nog steeds dat de bulk van ons probleem bestaat uit mensen die te goeder trouw die acht vakjes plus weet ik hoeveel keuzes daarna hebben ingevuld, bij wie daarna blijkt dat ze minder recht hadden op kinderopvangtoeslag dan het toen leek, waardoor ze moeten terugbetalen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Snapt u dat het op mij een beetje overkomt alsof u ook daar wel zag dat het huis in brand stond maar niet de brand ging blussen, maar eerst even een bouwtekening ging maken en een heel nieuw huis ging ontwerpen?

De heer **Asscher**:

Natuurlijk, met wat we nu weten, moesten meteen de vrijwillige en de professionele brandweer gehaald worden. Absoluut.

De heer **Van Wijngaarden**:

En dat had in wetgevende zin bijvoorbeeld gekund door in uw ministerie een uitvraag te doen om nood- of reparatiewetgeving in gang te zetten?

De heer **Asscher**:

Zeker op het punt van de Appelbloesemachtige gevallen. Maar in het algemeen overleg waaraan u refereert, ben ik bezig met die andere categorieën, de 90%, 95% van de terugvorderingen. Ik weet niet of noodwetgeving daarbij zou hebben geholpen, want het probleem was vooral dat ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Maar u heeft dat ook niet laten onderzoeken destijds.

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Wijngaarden**:

Zou u met de kennis van nu een ander standpunt innemen en dat bijvoorbeeld wel laten onderzoeken?

De heer **Asscher**:

Dat is altijd makkelijk, maar met wat we nu weten: natuurlijk. Er is ouders zo'n evident onrecht aangedaan, en een deel van dat onrecht werd veroorzaakt door de wetgevingscombinatie en de interpretatie daarvan. Dus ja, natuurlijk.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ik geef het woord terug aan collega Van Aalst.

De heer **Van Aalst**:

Dat brengt ons bij het volgende onderwerp, het voorstel van Financiën om proportioneel terug te vorderen van eind 2014. In de media is er al een en ander geschreven over die beruchte kersttas en ik heb daar een aantal vragen over. Uit onze stukken blijkt dat u door de directeur Kinderopvang op 5 december 2014 wordt geïnformeerd over de zorgen van de Belastingdienst over de eigen bijdrage en hun argumentatie om wet- en regelgeving hierop

aan te passen. De Belastingdienst beargumenteert dat langs twee lijnen: de proportionaliteit van de terugvordering en de onwetendheid van de burger over de eigen bijdrage. Dit wordt besproken op de ministerstafvergadering van 8 december 2014. Wat was uw reactie op deze zorgen van de Belastingdienst?

De heer **Asscher**:

Ik denk niet dat het besproken is. Ik weet wel dat het in de ministerstafrapportage zat. Sorry voor al dat jargon, trouwens, maar dat is gewoon papier dat naar een minister wordt gestuurd. Volgens mij staat daarin dat daar nog nader over gesproken wordt tussen Financiën en Sociale Zaken. Ik denk niet dat dat toen aanleiding was voor een bespreking, maar dat het meer was: hierover is men in gesprek, dus daar komt later misschien nog wat van.

De heer **Van Aalst**:

Maar deelde u die zorgen van de Belastingdienst dan, los van de vraag of het besproken is? U zag het voorbijkomen. Deelde u de zorgen die daar voorbijkwamen?

De heer **Asscher**:

Dat vind ik moeilijk te reconstrueren. Ik denk dat ik het zag als onderdeel van de algemene ellende rond toeslagen en de manier waarop het stelsel vaak disfunctioneerde, maar ik kan dat niet terughalen.

De heer **Van Aalst**:

Oké. Dus we kunnen eigenlijk wel concluderen dat u in ieder geval besloten heeft om niets te doen met deze zorgen.

De heer **Asscher**:

Nee, dat is niet een conclusie die je daaruit kan trekken.

De heer **Van Aalst**:

Het is voorbijgekomen. U zegt: nou ja, ...

De heer **Asscher**:

Maar dat impliceert een besluit om daar wel of niet iets mee te doen.

De heer **Van Aalst**:

Het is bij u voorbijgekomen en ik vroeg: deelde u die zorgen? Daar geeft u niet echt een ja of nee op.

De heer **Asscher**:

Maar dan even precies, om beter recht te doen aan uw vraag. U vraagt: kunnen we concluderen dat u heeft besloten niets te doen? Die conclusie kun je niet trekken.

De heer **Van Aalst**:

Deelde u de zorgen van de Belastingdienst?

De heer **Asscher**:

Ik denk dat ik de zorgen van de Belastingdienst heb beschouwd als zorgen over het stelsel als geheel. Ik kan niet achterhalen hoe ik naar die zorgen keek. In dat stuk staat: we zijn hierover in overleg met elkaar. Dat is dus niet een moment om iets te besluiten. Dat is een moment dat er later mogelijk iets te besluiten komt.

De heer **Van Aalst**:

En mijn vervolgvraag daarop -- laat ik die dan duidelijk stellen -- was: heeft u iets gedaan met de zorgen die daar waren? Heeft u daar actie op ondernomen? Bent u gaan bellen? Heeft u uw ambtenaren gevraagd wat er aan de hand was? We komen elke keer op het punt van weer een signaal, weer een signaal, weer een signaal. Dit is weer zo'n signaal dat bij u komt. Vandaar dat ik u dit vraag.

De heer **Asscher**:

Voor mijn gevoel was ik op dat moment al bezig om de problemen rond terugvorderingen aan te pakken, doordat we toen met de Kamer in gesprek waren over directe financiering: in plaats van 400.000 toeslagen directe financiering naar 4.000 instellingen, veel minder risico's voor rompslomp en fraude, en veel minder terugvorderingen. Ik was bezig met het aanpakken van het probleem. Dit heb ik niet ... Dit is een stuk waarin gerept wordt over een overleg met Financiën. Dat heeft toen verder geen vervolg gekregen bij mij.

De heer **Van Aalst**:

Nee, maar op zich deelde u de zorgen van Financiën die langskwamen, namelijk dat er problemen waren. Dat kwam in die ministerstafnotitie voorbij. Maar u kon zich vinden in de zorgen die daar leefden?

De heer **Asscher**:

Ik heb niet een oordeel gehad over die zorgen. Ik denk dat ik dit heb opgevat als een onderdeel van dat vermaledijde kinderopvangsysteem, waarover we aldoor zorgen hadden. Als u zegt "u deelde die zorgen", dan impliceert dat dat ik daar met de Belastingdienst of de mensen van SZW over gepraat heb. Dat kan ik helemaal niet achterhalen. Er is een notitie

waarin staat: we zijn in gesprek met Financiën over deze problematiek. Ik kan nu niet reconstrueren hoe ik dacht over de zorgen die daar staan.

De heer **Van Aalst**:

Had u die zorgen ook? Laat ik 'm omdraaien. Had u de zorgen ook die de Belastingdienst had?

De heer **Asscher**:

Nou, nee, op dat moment had ik een algemene zorg over de terugvorderingen, niet zozeer over dit.

De heer **Van Aalst**:

Oké. In die hele discussie speelde natuurlijk de discussie rondom het concrete voorstel van Financiën. Financiën en SZW waren in gesprek met elkaar. Was u ervan op de hoogte dat men werkte aan een concreet voorstel?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Aalst**:

Dat is niet tot u gekomen?

De heer **Asscher**:

In die notitie staat: er is overleg met Financiën. Dat overleg kan altijd leiden tot iets concreters.

De heer **Van Aalst**:

Maar u heeft rond die 8 december niet van uw ambtelijke staf doorgekregen dat er iets lag.

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Aalst**:

Want uw directeur Kinderopvang streefde er in die overleggen naar om u nog voor het kerstreces te informeren over oplossingsrichtingen. De Belastingdienst informeerde staatssecretaris Wiebes dat uw ambtenaren u voor het kerstreces het voorstel voor aanpassing van de wet zouden meegeven. Dan komt er natuurlijk discussie over de vraag of dat ook gelukt is, maar dit geeft nog wat onduidelijkheid. SZW heeft dat niet terug kunnen vinden en ook uw directeur-generaal Werk gaf hier afgelopen week eigenlijk niet echt

helderheid over. Heeft u de oplossingsrichtingen of het voorstel wel of niet voor het kerstreces ontvangen? En dan maakt het even niet uit of het nou formeel, informeel of op welke manier tot u gekomen is.

De heer **Asscher**:

Naar mijn beste weten niet: niet formeel, niet informeel, niet.

De heer **Van Aalst**:

Helemaal niet. Er is geen enkel idee tot u gekomen.

De heer **Asscher**:

"Er is geen enkel idee tot u gekomen" is wel heel breed geformuleerd!

De heer **Van Aalst**:

"Geen idee" in die zin dat er geen voorstel van Financiën tot u gekomen is.

De heer **Asscher**:

Op een gegeven moment kwam daar als een soort onthulling die nota. Dat is de enige keer dat ik daar met de pers over gepraat heb. Toen heb ik ook al gezegd dat ik het hele stuk naar mijn beste weten niet heb gehad. Intussen is SZW drie keer ondersteboven gekeerd en heeft ook de directeur-generaal hier onder ede verklaard dat ik het niet heb gehad. Ik heb het niet gehad. Op een gegeven moment is daar dan, hoop ik, ook geen verwarring meer over. Ik heb dat stuk niet gekregen, tenminste, naar mijn beste weten niet; dat is altijd het lastige bij dit soort vragen. Ik heb inmiddels in die onderzoeken die daarnaar gedaan zijn, ook kunnen lezen hoe het dat stuk vergaan is. Maar daar moet ik op afgaan, want dat weet ik niet uit eigen waarneming.

De heer **Van Aalst**:

Daarom stel ik u de vraag nog even, zodat u kunt bevestigen dat u ze inderdaad niet heeft ontvangen.

De heer **Asscher**:

Prima.

De heer **Van Aalst**:

Uit onze stukken blijkt dat uw directeur Kinderopvang op 30 januari 2015 met de Belastingdienst heeft gesproken over een voorstel met maatregelen om de gevolgen van niet-proportionele terugvorderingen voor burgers af te vlakken. Uw directeur was daar

volgens de Belastingdienst toen geen voorstander van. Uit onze stukken blijkt dat de Belastingdienst twijfelde of uw directeur het voorstel naar u zou doorgeleiden. Heeft uw directeur dit voorstel naar u doorgeleid?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Aalst**:

Wat vindt u daarvan?

De heer **Asscher**:

Nou, ik had het achteraf liever wel gezien, maar dat geldt denk ik voor alle betrokkenen van toen. Het enige wat ik erover kan zeggen, is dat ik in een stuk uit 2019 van de toenmalige mensen bij Kinderopvang aan staatssecretaris Van Ark lees dat er gezegd wordt: er was nog veel discussie over, ook binnen Financiën. Ik weet dus niet wat de aanleiding geweest is om dat vervolgens niet aan mij door te sturen, maar dat is gissen. Natuurlijk had ik het achteraf liever wel gehad.

De heer **Van Aalst**:

U heeft niet op een of andere manier een signaal gekregen dat dat voorstel niet tot u was gekomen?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Aalst**:

Heeft u in die periode van zeg maar december 2014 tot en met juni 2015 nog een voorstel voor aanpassing van de wet en die eigen bijdrage besproken met uw medewerkers?

De heer **Asscher**:

Volgens mij komt er in juli 2015 weer een bericht dat er indirect naar verwijst. Als ik het goed heb onthouden, wordt daarin gemeld -- volgens mij is dat de eerste keer dat ik er weer iets over kon lezen -- dat het geen prioriteit meer is bij Financiën. Dat is volgens mij het enige volgende moment, voor zover ik me kan herinneren, dat het in de stukken besproken wordt. Juli 2015.

De heer **Van Aalst**:

En wat heeft u daarover besproken en wat kwam daar precies uit? Kunt u ons meenemen in hoe dat gesprek gegaan is, wat u daarvan gezien heeft?

De heer **Asscher**:

Ik denk niet dat dat een gesprek is. Volgens mij is dat weer zo'n melding waarin stond, als ik het me goed herinner, dat er naar aanleiding van de Parelzaak nog eens naar gekeken was en dat het nu geen prioriteit meer had om er iets aan te veranderen. Zo'n soort berichtje was het.

De heer **Van Aalst**:

In de zin van geen prioriteit meer voor Financiën, of ook geen prioriteit meer voor Sociale Zaken?

De heer **Asscher**:

Volgens mij ging dit over de opvatting van Financiën en de opvatting van de staatssecretaris.

De heer **Van Aalst**:

Was u op zich blij met het resultaat, dat Financiën ... Want u heeft ...

De heer **Asscher**:

Dat veronderstelt een emotie bij mij hierover, maar die was er niet.

De heer **Van Aalst**:

Maar u dacht niet: nu Financiën de urgentie niet meer ziet, pakken we het zelf op?

De heer **Asscher**:

Nee, zo was het niet. Wij waren toen volop bezig met die directe financiering, met het voorbereiden van een wetswijziging om de problemen aan te pakken. Dit was helemaal geen groot onderwerp -- ten onrechte, weten we nu -- op dat moment. U vroeg: is het er ooit nog over gegaan in 2014, 2015? En ik herinner me een stuk uit die periode waarin dit berichtje kwam.

De heer **Van Aalst**:

Ik probeer vast te stellen ... U zegt: ik was volop bezig met die directe financiering. U volgde in die zin geen tweesporenbeleid.

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Aalst**:

Het was niet zo dat naast de directe financiering ook nog een plan op tafel lag om op de korte termijn wat voor die mensen te kunnen betekenen.

De heer **Asscher**:

Nee, ik kende die route ook niet. Er lag dus ook niet de mogelijkheid van een keuze voor twee sporen. Dat was beter geweest, geen misverstand daarover. Je kunt beter een nieuw stelsel voorbereiden en tegelijkertijd proberen om dit enorme probleem met noodwetgeving aan te pakken, maar op dat moment dacht ik dat we een ander probleem hadden. Dat probeerden we op te lossen met die directe financiering.

De heer **Van Aalst**:

Staatssecretaris Wiebes had met zijn ambtelijke staf afgesproken dat hij nog contact met u zou opnemen als u niet gereageerd had op het voorstel. Heeft de heer Wiebes nog contact met u opgenomen?

De heer **Asscher**:

Voor zover ik weet niet.

De heer **Van Aalst**:

Voor zover u weet niet. Oké. Volgens mij hebben we dat vanmiddag eerder van de heer Wiebes gehoord, dat hij inderdaad geen contact heeft opgenomen.

De heer **Asscher**:

Nee. Hij wist zeker van niet. Ik vind dat altijd heel lastig, maar nee, volgens mij niet.

De heer **Van Aalst**:

Voor het volgende deel geef ik weer even het woord aan mijn collega Van Wijngaarden.

De heer **Van Wijngaarden**:

U was als minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid natuurlijk ook verantwoordelijk voor het UWV. Waar staat dat eigenlijk voor? Uitvoerings... We zijn de afkorting zo gewend ...

De heer **Asscher**:

Uitvoeringsorganisatie Werkloosheidsvoorzieningen? Nee, dat klopt niet. Nou ja. Lang geleden.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ik ben het ook even kwijt. Maar goed, dat komt vast nog tot ons. Iedereen weet in ieder geval wat het UWV is. Daar speelde ook wel een interessante discussie; ik ben even benieuwd hoe u daarnaar kijkt. Het was een grote zaak, die ging over de proportionaliteit en evenredigheid van boetes. In eerdere verhoren zei men ook wel: je kan in plaats van "proportionaliteit en evenredigheid" ook gewoon zeggen "redelijkheid en eerlijkheid", in minder juridisch Nederlands. De Centrale Raad van Beroep, de hoogste rechter voor socialezekerheidsrechtszaken, floot op 24 november 2014 het UWV en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid terug bij de hoge boetes die het UWV in 2013 en 2014 oplegde in het kader van de Fraudewet Sociale Zaken en Werkgelegenheid, waarbij ook geen opzet was aangetoond. Dan komen we weer terug bij dat fraudebegrip: wanneer is iemand een fraudeur? Als gevolg van deze uitspraak moest het boetesysteem worden aangepast. Ook de Nationale ombudsman kwam hier weer om de hoek kijken. Die was zeer kritisch over de fraudeaanpak van het UWV in het rapport Geen fraudeur, toch boete. In hoeverre hebben deze uitspraak van de Centrale Raad van Beroep en het rapport van de Ombudsman gevolgen gehad voor de kinderopvangtoeslag, waarop de Fraudewet ook van toepassing was?

De heer **Asscher**:

Nee, die Fraudewet was juist van toepassing op de socialezakenwetgeving. Die had alleen een verwijzing naar de boetes in de Awir. Die Fraudewet ging over wat het UWV moest doen. Dat had concrete gevolgen omdat dat Ombudsmanrapport heel duidelijk was: die wet was te hard. Daar zat geen goede balans in tussen de uitkeringsgerechtigde en de overheid die een fout constateert. Het was Pieter Heerma van het CDA die daar in de Kamer aandacht voor vroeg. Ik heb toen ook aangegeven dat ik de wet wilde aanpassen, want eerst was de lezing nog dat je alleen het boetebeleid zou kunnen aanpassen; dat impliceerde die uitspraak van de Centrale Raad. Maar de wet verbood het ook om een waarschuwing te geven, zodat je mensen kon behoeden voor boetes. De wet was te stringent. Toen heb ik aangegeven dat ik die wet wilde veranderen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Er ging duidelijk een alarmbel bij u af, als ik het zo mag samenvatten.

De heer **Asscher**:

Ja. Die gevallen die de Ombudsman en de Centrale Raad hadden opgespoord, gingen ook duidelijk over mensen die te goeder trouw iets verkeerd hadden doorgegeven of ingevuld en daardoor niet meer terug konden.

De heer **Van Wijngaarden**:

Niet geheel onvergelykbaar met het dossier waarover we het nu hebben, hè?

De heer **Asscher**:

Achteraf gezien niet.

De heer **Van Wijngaarden**:

Want u schreef de Kamer over het UWV-boetebeleid op 16 december 2014: "De straffen zijn geen doel op zich en zullen in verhouding moeten staan tot de ernst van de overtreding. Met de Fraudewet is niet beoogd mensen te straffen die kleine fouten maken of zich vergissen." Nou is onze vraag: waarom hanteerde u deze lijn niet ook bij de kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Omdat ik me helemaal niet bewust was van hoe de fraudeaanpak bij de kinderopvangtoeslag zat. Dat is ook het verschil. Ik was verantwoordelijk voor het UWV als uitvoeringsinstantie, ook een enorme organisatie waar mensen ook hard werkten, maar ook fouten maakten. En het UWV ...

De heer **Van Wijngaarden**:

... viel direct onder u.

De heer **Asscher**:

Dat viel onder mij. Het is een zelfstandig bestuursorgaan, maar het viel onder mij. Dat betekent dat ik ook van henzelf kon horen hoe het zat. "Waarom waarschuw je mensen niet?" "Nee, dat mag niet van de wet."

De heer **Van Wijngaarden**:

Uw lijnen met het UWV waren korter dan die met de Belastingdienst, denk ik zomaar.

De heer **Asscher**:

Ja, natuurlijk. De Belastingdienst viel onder een andere bewindspersoon en rapporteerde niet direct aan mij. UWV overigens ook niet direct; dat is nog complex zat, maar dat zit in een andere parlementaire commissie. Maar toen ik doorhad wat er gebeurde en hoe dat mensen raakte, wilde ik dat veranderen. Dan ben je evengoed nog anderhalf jaar verder voordat de wet veranderd is, maar dat hebben we toen wel gedaan.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dat is nog altijd sneller dan in het dossier waar we het vandaag over hebben.

De heer **Asscher**:

Zeker.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dus u zegt eigenlijk ook dat het toch best een belangrijke rol speelde dat het UWV direct onder uw ministerie en onder u als minister viel, terwijl de Belastingdienst juist wat meer op afstand stond.

De heer **Asscher**:

In dit geval zeker, omdat ik meer informatie kreeg of kon krijgen over hoe zij omgingen met dit soort gevallen en omdat de Ombudsman mij aansprak en niet een ander. De uitspraak van de Centrale Raad van Beroep was tegen ons gericht in plaats van tegen de Belastingdienst. Dat maakte dat helder werd: deze Fraudewet mist de balans, dus daar moeten we wat aan veranderen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Die is toen eigenlijk gerepareerd. Mag ik dat zo zeggen?

De heer **Asscher**:

Ja.

De heer **Van Wijngaarden**:

U schrijft aan de Kamer dat met de Fraudewet een taakstelling van 140 miljoen euro was ingeboekt, dat de budgettaire consequenties van de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep in kaart moesten worden gebracht en dat de uitspraak ook budgettaire gevolgen had voor de businesscases intensivering toezicht. Speelden dat soort budgettaire consequenties een rol in de overweging om geen opvolging te geven aan signalen van disproportionaliteit, onredelijkheid, van de fraudeaanpak bij de kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Wijngaarden**:

Nee hè? Welke parallellen ziet u bij de harde aanpak van het UWV en de aanpak van de Belastingdienst in de jaren 2013/2014?

De heer **Asscher**:

Nou, met wat ik inmiddels weet over hoe het daar gegaan is, is de grote parallel natuurlijk dat

mensen voor een klein administratief verzuim -- ik kan het niet eens een fout noemen -- veel te hard zijn bejegend. Ik heb het voorbeeld gelezen van het ontbreken van een handtekening. Dat slaat natuurlijk nergens op. Dergelijke voorbeelden kende ik wel vanuit mijn eigen UWV. Ik kende ze niet van de kinderopvangtoeslag. Maar de parallel is, denk ik, onmiskenbaar. Het belang van het voorkomen van fraude werd groter geacht dan dat van het voorkomen van het treffen van onschuldigen. Dat is natuurlijk de fout die je daar ontwaart.

De heer **Van Wijngaarden**:

Helder. Ik kijk naar de voorzitter.

De **voorzitter**:

En die kijkt naar de klok. We gaan even schorsen, want inmiddels zijn we twee uur bezig en het is niet meer tien uur 's ochtends. Ik spreek puur voor mezelf, maar ik heb ook even behoefte aan een schorsing. Ik vraag de bode om de heer Asscher de zaal uit te geleiden.

De vergadering wordt van 19.48 uur tot 20.15 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Ik heropen de vergadering. Ik wil de bode vragen om de heer Asscher, de getuige, binnen te leiden.

De heer **Van Aalst**:

Meneer Asscher, we gaan weer verder. Ik wil even met u naar het algemeen overleg van 5 februari 2015. We zien dat er daarin twee verschillende spreekteksten zijn. In de spreektekst die niet in uw algemeenoverlegmap voor de minister is terechtgekomen, staat dat u in overleg bent met de staatssecretaris van Financiën over het al dan niet afhalen van de scherpe kantjes van het systeem van de eigen bijdrage, als daarmee grote terugvorderingen aan onwetende ouders kunnen worden voorkomen. Hierbij wordt ook het proportionaliteitsbeginsel genoemd. In de definitieve spreektekst zijn deze opmerkingen weggelaten en wordt alleen nog gesproken over de verantwoordelijkheid van de ouders. Kunt u toelichten waarom in de spreekteksten voor dat overleg met de staatssecretaris van Financiën de proportionaliteit is geschrapt?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Aalst**:

Dat is een heel kort antwoord. U heeft geen idee waarom er twee versies zijn en waarom gekozen is voor de ene in plaats van de andere versie?

De heer **Asscher**:

Nee. U moet zich voorstellen dat je voor zo'n algemeen overleg zo'n soort map meekrijgt. Als de tijd het toelaat, kijk je die in. Voor de rest gebruik je die tijdens zo'n algemeen overleg om vragen te beantwoorden. Maar ik heb net als u uit de stukken begrepen dat er een andere versie is meegegeven dan deze. Ik heb daar zelf geen verklaring voor.

De heer **Van Aalst**:

Oké. Heeft u in die periode overleg gehad met de staatssecretaris van Financiën over het wegnemen van de scherpe kantjes van de regelgeving en/of het proportionaliteitsbeginsel?

De heer **Asscher**:

Nee, bij mijn weten niet.

De heer **Van Aalst**:

Oké. Dus het was geen discussie die op dat moment speelde?

De heer **Asscher**:

Nee. Dat refereert eigenlijk aan de vraag die u voor de schorsing stelde, namelijk of Wiebes mij gebeld had of niet. Dat heeft hij niet gedaan, bij mijn weten. Ik zou ernaar moeten gissen wat hier aan de hand is. Dat kan ik doen, maar de vraag is of dat de commissie helpt.

De heer **Van Aalst**:

Heeft u het hier op een later moment nog over gehad met de heer Wiebes?

De heer **Asscher**:

Naar mijn weten niet. We hebben in 2016 nog wel een keer samen in zo'n algemeen overleg gezeten. Ik heb in juli 2015 nog zo'n notitie gezien over de opvatting van Wiebes. In die algemeen overleggen komt zo nu en dan wel een vraag aan de orde over de Parelzaak, maar voor zover ik kan terughalen heb ik het daar niet met Wiebes over gehad.

De heer **Van Aalst**:

Op 8 april 2015 wordt er vanuit de directie Kinderopvang een nota aan u geschreven. Daarin wordt erop gewezen dat burgers onevenredig hard worden getroffen in vergelijking met de gemaakte overtreding; dat is opnieuw een signaal. Ook wordt benoemd dat de

Belastingdienst geen ruimte heeft voor een eigen afwegingskader als de ouder niet kan aantonen alle kosten te hebben betaald. Ten slotte wordt de vraag gesteld of deze restrictieve uitleg van de wet wel datgene is wat de wetgever voor ogen heeft gestaan. Hoe reageerde u op deze nota?

De heer **Asscher**:

Dan moet ik de nota er misschien even bij hebben, want ...

De heer **Van Aalst**:

Het is een nota van 8 april, van de directie Kinderopvang aan u.

De heer **Asscher**:

Even kijken of ik die kan vinden. We zijn inmiddels in 2015, hè? Ja, hier staat bij: volgens de werkstromen heeft de nota de minister niet bereikt. Dus dat verklaart waarom ik me die niet herinner.

De heer **Van Aalst**:

Dat klopt. Dat hebben wij ook geconstateerd.

De heer **Asscher**:

Dus het was een zogenaamde strikvraag.

De heer **Van Aalst**:

Nou ja, ik was benieuwd of die uiteindelijk wel of niet bij u is terechtgekomen en of u dezelfde aantekening heeft die wij hebben, want wat ons inderdaad ook opvalt, is dat we op dit dossier van de kinderopvangtoeslag vaker gezien hebben dat uit die administratie van Sociale Zaken niet kan worden opgemaakt of de bewindspersoon is geïnformeerd en wat de reactie van de bewindspersoon was. Dat maakt de controlerende taak van het parlement natuurlijk niet eenvoudiger. Kunt u ons uitleggen hoe het kan dat bij de administratie van SZW zo weinig inzicht is in die informatiestroom naar de bewindspersonen en de reactie van de bewindspersonen?

De heer **Asscher**:

Dat kan ik over dit geval niet zeggen. Ik weet wel dat ze, volgens mij in 2012, een digitaal systeem geïntroduceerd waardoor je veel makkelijker dan voorheen kan zien hoe die stukkenstroom gegaan is. Ik weet dat je van het gros van de stukken die er zijn, omdat er een paraaf of een handtekening van mij op staat, heel duidelijk kan zien dat ik het gezien heb en wat ik ervan vond. Er zullen waarschijnlijk wel meer concepten zijn van stukken die

ze wel in hun systeem zetten terwijl ze echt nog niet naar de bewindspersonen gaan. Uiteindelijk beslist de leidinggevende vaak of iets klaar is voor besluitvorming of ter informatie. En dan gaat het door.

De heer **Van Aalst**:

Ja, maar bent u het met ons eens dat dit op zich niet de meest chique manier is? Wij zien stukken waarvan we denken dat die bij de minister horen aan te komen, maar die vervolgens niet aankomen. Nu zien we weer een stuk dat de minister niet heeft bereikt, maar wel is gearchiveerd. Het verdient niet de schoonheidsprijs. Dat bent u wel met ons eens, denk ik.

De heer **Asscher**:

Nou, weet u, het is verleidelijk om het met u eens te zijn, maar ik wil daar een beetje voorzichtig mee zijn, omdat het ook kan zijn dat mensen te goeder trouw aan concepten werken en die op een gegeven moment niet verder sturen, maar ze wel archiveren, zodat we het er nu over kunnen hebben.

De heer **Van Aalst**:

Maar dan komt er wel "concept" boven te staan, lijkt me.

De heer **Asscher**:

Dat ben ik met u eens. Dat staat er niet boven.

De heer **Van Aalst**:

Ik heb er geen enkele moeite mee dat alles gearchiveerd wordt, ook concepten, maar zet er dan "concept" boven. Dan hebben we volgens mij een heel andere discussie.

De heer **Asscher**:

Dat ben ik met u eens.

De heer **Van Aalst**:

Nu zien we eigenlijk een stuk waarvan u zegt: ja, dat moet ik terugzoeken. Maar nu vindt u het terug en concludeert u: het heeft mij nooit bereikt. Dat is een merkwaardige stroom, denk ik dan bij mezelf, de stukken die bewindspersonen niet bereiken. Dan denk ik: waar is dat dan ooit gebleven?

De heer **Asscher**:

Ja, op zich deel ik dat met u, alleen ben ik een beetje voorzichtig ... Hoe zal ik dat nou zeggen. Er is altijd de neiging om allerlei mensen de schuld te geven van dingen die niet

prettig zijn. Dat komt u tegen in de gesprekken die u voert. Ik heb hier nooit de indruk gehad dat ambtenaren van Sociale Zaken informatie bij mij weg hielden. Daarom ben ik een beetje terughoudend om te zeggen dat het niet chic is. Ik ben het wel met u eens dat het beter is om het erboven te zetten zolang een stuk nog in concept is, zodat je dit soort verwarring niet krijgt.

De heer **Van Aalst**:

Ja, ik maak dit punt omdat wij aan het reconstrueren zijn. Vooral in zo'n gevoelig dossier als de kinderopvangtoeslag is het erg vervelend als je dan dit soort stukken tegenkomt, waarvan we dus niet kunnen vaststellen welke waarde ze hebben, in die zin dat ze de bewindspersoon in ieder geval niet hebben bereikt.

Op 3 juli 2015 schrijft de directeur Kinderopvang aan de minister dat het matigen van terugvordering geen prioriteit meer is voor de staatssecretaris van Financiën; we kwamen daar net al even op. Heeft u dit nog met staatssecretaris Wiebes besproken?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Aalst**:

Wist u dat het matigen van terugvorderingen voorheen wel een prioriteit was voor deze staatssecretaris?

De heer **Asscher**:

Nee, zij het dat er, als je dan weer helemaal teruggaat, begin december 2014 wordt gerept over zo'n overleg op ambtelijk niveau. Ik weet dat in dat stuk van juli 2015 ook staat dat van een aantal mensen geconstateerd was dat ze zich aan de regels hadden gehouden en dat er niet wordt teruggevorderd, terwijl onder een aantal andere gevallen de suggestie ligt dat er meer aan de hand was. Ik weet daar niet meer van, maar dat verklaart in dat stuk waarom het op dat moment geen prioriteit meer heeft.

De heer **Van Aalst**:

Kijk, het punt is natuurlijk dat hieruit blijkt dat het geen prioriteit meer is, maar dat het dus wel een prioriteit was voor staatssecretaris Wiebes, die halverwege instroomt om staatssecretaris Weekers te vervangen. Wiebes en u kennen elkaar hartstikke goed. In die zin kan ik me voorstellen dat er ongetwijfeld tussendoor contact is geweest. Dan verbaast het me dat blijkbaar nooit het signaal bij u is gekomen dat die terugvordering prioriteit had.

De heer **Asscher**:

Wij kenden elkaar goed, maar er was tussen alle bewindspersonen voldoende collegialiteit om elkaar aan te schieten als er een probleem was. Dat is hierin denk ik niet zo relevant. Volgens mij heeft Wiebes hierover vanmiddag zelf bij u verklaard dat hij er niet meer aan gedacht heeft om er bij mij op terug te komen. Ik heb daar verder geen aanvullende verklaring over, maar het is in ieder geval niet zo dat er ...

De heer **Van Aalst**:

Nee, maar de heer Wiebes is hier vanmiddag natuurlijk uitvoerig gehoord. In ieder geval, door te stellen dat het geen prioriteit meer is, blijkt dat het wel een prioriteit was. Alleen is het blijkbaar niet verder gekomen dan de heer Wiebes. Het heeft u in ieder geval niet bereikt.

De heer **Asscher**:

Klopt.

De heer **Van Aalst**:

Kunnen we daarmee dan ook concluderen dat op dat moment die discussie van 15 juli, zeg maar, van Financiën met Sociale Zaken over aanpassing van de wetgeving voor de eigen bijdrage en die terugvordering, eigenlijk afgesloten is? Hebt u dat beeld daar ook bij?

De heer **Asscher**:

Als ik de stukken lees, weet ik niet zeker of het later in 2015 niet nog een keer aan de orde komt. Ik weet wel: ik heb later in 2015 natuurlijk nog overleg met de Kamer over directe financiering en begin maart 2016 ook. Dat zijn momenten waarbij er door Tjitske Siderius geïnformeerd wordt naar een element daarvan, dus dan komt in ieder geval die problematiek wel weer even aan de orde. Maar zover ik heb kunnen zien, is er inderdaad daarna niet meer een overleg geweest tussen Financiën en Sociale Zaken over dit aspect.

De heer **Van Aalst**:

Dan geef ik het woord weer even aan mijn collega Van Wijngaarden.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja. Over die directe financiering heb ik nog een aantal vragen. U meldt in september 2014 aan de Kamer dat u een voorstel aan het ontwikkelen bent. Wat was nou voor u de belangrijkste aanleiding om tot zo'n grote stelselherziening, tot zo'n grote operatie, te willen overgaan?

De heer **Asscher**:

Jargon, daar kunt u tegen?

De heer **Van Wijngaarden**:

Nou, matig.

De heer **Asscher**:

Nou, t-2 is het jargon dat hier van toepassing is. Wat bedoel ik daarmee? In dat nieuwe stelsel ging je in plaats van aan 400.000 mensen aan 4.000 organisaties de toeslag geven, of de financiering geven, dus naar de crèche in plaats van naar de ouders. Er werd gebaseerd op het vastgestelde inkomen, dus het inkomen waarvan al was vastgesteld dat je het had gehad. Dus dat maakte dat je niet meer de vergissing kreeg die tot zo veel terugvorderingen leidde: ik dacht dat dit mijn inkomen zou zijn, maar het werd uiteindelijk veel minder of veel meer.

De heer **Van Wijngaarden**:

Nog even: wat waren de belangrijkste doelstellingen, in uw woorden?

De heer **Asscher**:

Eenvoudiger, veel minder terugvordering en veel minder nabetalingen, veel minder rompslomp, veel minder risico op fouten, ook minder risico op fraude.

De heer **Van Wijngaarden**:

Nou, klinkt fantastisch.

De heer **Asscher**:

Ja.

De heer **Van Wijngaarden**:

Het is alleen natuurlijk niet gelukt, maar daar komen we zo op. Op welke wijze zou de problematiek van de hoge terugvorderingen dan door dat nieuwe systeem dat u in gedachten had, worden voorkomen en verholpen?

De heer **Asscher**:

Er waren twee elementen die daarbij hielpen en één risico. Het eerste element noemde ik: op basis van een vastgesteld inkomen. Dat hielp. Het tweede: de instelling, het kinderdagverblijf of het gastouderbureau, zou maandelijks de eigen bijdrage factureren aan de ouders. Dus dat betekent: zelfs als daar iets niet goed zou gaan, dan gaat het over een

veel kleiner bedrag dan bij de Belastingdienst, die soms jaren terugkeek. Dat waren twee hele grote verbeteringen. De inschatting was dat dat het aantal terugvorderingen met wel 80% zou terugdringen.

De heer **Van Wijngaarden**:

En zou de alles-of-nietsbenadering ook komen te vervallen?

De heer **Asscher**:

Misschien mag ik nog één risico zelf noemen dat erbij zat: er was wel behoefte aan een vangnetbepaling. Wat bedoel ik daarmee? Stel nou dat je twee jaar geleden heel weinig werkte en dat dus op basis van dat inkomen je eigen bijdrage werd vastgesteld en het aantal uren waar je recht op had. Als je daarna wel een baan vindt, ja, dan is het heel ongunstig voor een ouder. Dus er moest een regeling zijn om toch rekening te houden met hoe de tijd zich ontwikkelde. Dat is waar de Raad van State later van heeft gezegd: ja, daar zien we toch wel weer risico's. Dan ben je toch niet helemaal af van het probleem van de terugvordering. Hielp het bij de eigen bijdrage? Nou, ja, zeker, want ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Nee, de alles-of-nietsbenadering. Zou die ook komen te vervallen?

De heer **Asscher**:

Ehm ... Nou, dat vind ik een moeilijke vraag. Zelfs als de alles-of-nietsbepaling zou zijn blijven bestaan, dan zou het over een maand gaan in plaats van over een jaar of over een paar jaar, dus het zou veel minder grote gevolgen hebben.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dus het principe zou op zich niet verdwijnen, maar de impact van het principe zou verkleind worden.

De heer **Asscher**:

Het principe was: in die kinderopvang moet ook een eigen bijdrage zitten. Dat was ook de opvatting die in de wet van 2005 al was neergelegd en die ook door de opeenvolgende kabinetten belangrijk werd gevonden. Dat principe zou er ook blijven in het systeem van de directe financiering, maar de risico's zouden veel kleiner worden, op terugvorderingen, dus ook op ... Ik weet eigenlijk niet zeker of die alles-of-nietsbepaling ... Ik denk dat je dan hooguit van een maand de alles-of-nietsbepaling zou krijgen, maar het is een beetje speculeren op hoe dat in dit geval zou uitpakken.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, omdat het er natuurlijk ook uiteindelijk niet van is gekomen.

De heer **Asscher**:

Nee, en omdat mijn doel was: die bulk van de terugvorderingen, die 90% tot 95%, voorkomen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, maar ja, goed, ondertussen tikte de tijd natuurlijk wel verder, tijd die die ouders ook niet per se hadden. Dus we zaten in september 2016. We zijn weer twee jaar verder. Dan informeert u de Kamer over de uitkomsten van heroriëntatie op directe financiering. U schrijft dat u ziet dat het toeslagenstelsel bij een kwetsbare groep ouders resulteert in hoge terugvorderingen en problematische betalingsachterstanden. U schrijft dat er op dat moment ongeveer 20.000 ouders zijn die een problematische schuld hebben, die niet meer op een normale wijze kan worden afgelost. Wat betekent dat, dat een problematische schuld niet meer op een normale wijze kan worden afgelost?

De heer **Asscher**:

Dat betekent dat voor mensen met veelal een laag inkomen de terugbetaling aan de Belastingdienst gewoon niet lukte, en dat dat mensen echt in het nauw kon drijven.

De heer **Van Wijngaarden**:

Hoe zag dat eruit?

De heer **Asscher**:

Hoe zag dat eruit? Als mensen onverhoeds € 5.000 of € 10.000 moeten terugbetalen, dan kan dat vaak niet. Dat was nu vaak een gevolg van die vertraagde vaststelling van welk recht iemand had. Als mensen dan te veel hadden ontvangen, dan leidde dat dus tot problemen en dat leidde ook tot problemen bij gemeenten.

De heer **Van Wijngaarden**:

Maar u zag en constateert ook zelf in 2016 dat dat tot schrijnende situaties leidt bij tienduizenden ouders, en toch blijft u dan alleen maar vasthouden aan dat nieuwe stelsel, dat nog steeds in ontwikkeling was.

De heer **Asscher**:

Ja, maar ik was op dat moment wel vrij positief gestemd over de mogelijkheden van dat

nieuwe stelsel. We moesten natuurlijk eerst iemand vinden die het kon en durfde uitvoeren ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Nee, het is duidelijk dat u in dat nieuwe stelsel geloofde. Dat heeft u duidelijk gemaakt. Maar snapt u dat het ook een beetje overkomt alsof u eigenlijk ziende blind en horende doof was voor de problemen van al die ouders die ondertussen nog in dat oude stelsel vastzaten in hun problemen? Daar was geen acute oplossing voor voorhanden op dat moment, terwijl u wel -- dat schrijft u ook gewoon heel correct, denk ik, aan de Kamer -- die problemen heel duidelijk op het netvlies had.

De heer **Asscher**:

Daar heeft u gelijk in. Ik dacht dat dit de snelst mogelijke oplossing zou zijn voor dit soort problemen. Maar u heeft er gelijk in dat gebleken was dat dat niet zo was, want die oplossing is er nog steeds ... Die is zelfs geschrappt.

De heer **Van Wijngaarden**:

Want als ik dat als beeld probeer ... Maar ik vraag me af of u zich daarin herkent. Het ministerie was verantwoordelijk voor schuldhulpverlening en tegelijkertijd was een regeling, een wet, die onder het ministerie viel, ook een soort schuldenmachine. Wat vindt u van dat beeld?

De heer **Asscher**:

Ik vrees dat dat terecht is, het beeld dat u schetst, voor dit onderdeel. Ik was er wel van overtuigd dat je de wet moest wijzigen om het op te lossen, om dit probleem te voorkomen. Ik dacht dat dit de snelste manier was. Ik schrijf dit ook aan de Kamer om die urgentie over te brengen. In de Kamer had men toen natuurlijk een beetje ..., was men wat kopschuw door de problemen rond ICT en rond de pgb-kwestie, dus de Kamer zei eigenlijk: kan het niet wat langzamer. Op dat moment wilde ik juist proberen de Kamer ervan te overtuigen: we moeten dit echt snel doen, want het blijkt ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Want u zag inmiddels de urgentie van ...

De heer **Asscher**:

Die zag ik vanaf het begin, want die schrijnende terugvorderingen waren er al vanaf het begin. Die zaten echt in het systeem ingebakken. Alleen: toen had ik het gevoel "ik heb hier

wel echt een oplossing die niet alles oplost, maar wel heel erg bijdraagt". We hadden DUO, de Dienst Uitvoering Onderwijs, bereid om de uitvoering te gaan doen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Is er nooit iemand ... U heeft zelf al aangegeven: ik zat op dat spoor van die directe financiering, dat nieuwe stelsel. Maar is er nooit iemand in uw ministerie of in uw omgeving geweest die destijds heeft gezegd: voor die schrijnende gevallen van die ouders moeten we eigenlijk ook op de kortere termijn een route bedenken? Wat ik eerder noemde: noodwetgeving, reparatiewetgeving?

De heer **Asscher**:

Nee. Als ik me goed herinner, vond ook de top van het departement, dus dg Boereboom, de dg Werk, de mensen van Kinderopvang, dit de beste oplossing en was er dus te weinig oog voor, zeg maar, de mensen die in het bestaande stelsel in het nauw zaten.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, want ... Ja?

De **voorzitter**:

Ik blijf ergens op haken. U zei net: schrijnende gevallen zag ik vanaf het begin. Wat bedoelt u daar nou mee?

De heer **Asscher**:

Nou, dat ik wist dat door de manier waarop het stelsel werkte iemand met een lager inkomen, waarbij de fluctuaties vaak groter waren in de tijd, soms hele grote bedragen moest terugvorderen.

De **voorzitter**:

Maar, kijk, in dit verhoor, en dat doen we eigenlijk met iedereen, lopen we de tijdlijn af en hebben Van Aalst en Van Wijngaarden keer op keer ... : hebt u dit gezien, hebt u toen dat gezien? Hoe rijm ik dat met dat u vanaf het begin de schrijnende gevallen heeft gezien? Want je zou ook kunnen zeggen dat u ze juist niet gezien hebt.

De heer **Asscher**:

Daar heeft u gelijk in. Ik heb volgens mij helemaal in het begin van het verhoor op vragen van de heer Van Aalst aangegeven dat ik me er eigenlijk bij mijn aantreden al van bewust was dat in dat stelsel toeslagen mensen soms grote bedragen moesten terugbetalen. Dat staat dus los ...

De **voorzitter**:

Nee, dat snap ik, maar als we het hebben over schrijnende gevallen ...

De heer **Asscher**:

Dat beschouwde ik dus ook al als schrijnend. Dank voor die vraag. Je hebt het schrijnende waarvan je nu pas -- tenminste, na 2018 en 2019 -- zag dat het wel meer dan schrijnend is: onrecht, mensen die ten onrechte voor fraudeur zijn uitgemaakt, die op basis van een ontbrekende handtekening zijn gepakt. Maar ik heb het hier meer over het op zichzelf schrijnende fenomeen dat mensen met een laag inkomen opeens een groot bedrag moeten terugbetalen aan de Belastingdienst.

De **voorzitter**:

Jawel, maar er zijn ook mensen daartussen die, nou, weet ik wat, terecht dat moesten doen, omdat ze volgens de regels ..., of de kluit belazerd hadden of wat anders. Maar het gaat nu toch vooral ook om mensen waarvan we in retrospectief zeggen: nou, dat was wel heel hard dat het gebeurd is. Welke schrijnende gevallen bedoelt u dan?

De heer **Asscher**:

Oké. Als je kijkt naar de problemen met de kinderopvangtoeslag, had ik steeds het oog op de 90% terugvorderingen waarbij mensen op zichzelf niks fout hebben gedaan, alleen een inschatting hebben gemaakt die niet uitkwam, waardoor ze moesten terugbetalen. Het ging om tienduizenden mensen per jaar -- er zijn getallen van tegen de 200.000 terugvorderingen -- zonder dat het iets te maken heeft met het hoofdonderwerp van onderzoek van uw commissie. Dat leidde ook tot schrijnende gevallen. Daarnaast hebben we ... We hebben het gehad over De Appelbloesem en de betekenis daarvoor voor individuele ouders en alles wat er in 2018 en 2019 zichtbaar is geworden. Ja, dat is de overtreffende trap van schrijnend. Dat is onrecht wat mensen is aangedaan. In die Kamerbrief waar de heer Van Wijngaarden naar informeert, heb ik het over die eerder bekende algemene systematiek die soms, zonder dat iemand daar kwaad mee in de zin heeft, maar die inherent is aan dit stelsel, schrijnende situaties oplevert.

De **voorzitter**:

Maar dan nog even heel specifiek. U zegt hier net: die schrijnende gevallen heb ik altijd gezien. We hebben hier eindeloos dingen doorgenomen dat -- niet alleen met u, hè, ook met anderen -- we ons juist met elkaar verbazen: waarom zijn die schrijnende gevallen niet eerder redengevend geweest om in te grijpen? Hoe moet ik die twee opmerkingen dan tot elkaar zien?

De heer **Asscher**:

Ik heb eigenlijk de regeerakkoordopdracht "maak de toeslagen eenvoudiger" al gezien als een erkenning van het feit dat het stelsel niet goed uitpakte voor heel veel mensen. Je ziet daarna in juni 2013 de adviescommissie-Van Dijkhuizen eigenlijk al zeggen -- het heet dan nog niet zo -- maak nou alsjeblieft de financiering over naar de instelling in plaats van naar individuele ouders. Die zomer wil het kabinet een huishoudentoeslag invullen. Dat lukt niet doordat op het uitvoeringsproblemen stuit. Begin 2014 gaan we aan het werk met die directe financiering. Dus ik heb het ... Ik wist dat overigens ook al uit de Amsterdamse tijd, dat die kinderopvangtoeslag door die enorme voorschotten soms ...

De **voorzitter**:

Maar dat draagt dan toch bij aan het beeld dat ik een beetje heb, dat er een patiënt op de snijtafel ligt en dat de dokters nog een rondje doen van: zullen we het met zo'n wetgeving oplossen of zo? Ik zoek naar: waarom is niet de urgentie uit die schrijnendheid ontstaan om in te grijpen?

De heer **Asscher**:

Ik dacht dat ik het meest ..., het snelste, beste medicijn aan het toedienen was aan die patiënt, om in uw beeldspraak te blijven. Dus ik dacht oprecht: we hebben een gigantisch probleem met die toeslagen. Dat krijg je nooit opgelost met die 400.000, 500.000 verstrekkingen. Je zult er eigenlijk vanaf moeten, van die toeslagen.

De **voorzitter**:

Het roept toch ook een beetje het beeld op dat je eerst een virus gaat ontwikkelen -- nou, de actualiteit leert ons hoe ingewikkeld dat is -- terwijl je in de tussentijd tegen de mensen zegt: ja, sorry, we melden ons als we het virus ontwikkeld hebben.

De heer **Asscher**:

Een virus ontwikkelen?

De **voorzitter**:

Of het vaccin ontwikkeld hebben, ja.

De heer **Asscher**:

Laat ik wegblijven uit de beeldspraak, want ik kom daar zelf niet meer goed uit. Laat ik ook de hand in eigen boezem steken, hè, want het is ...

De **voorzitter**:

Het gaat mij niet zozeer om de hand, maar ik zoek eigenlijk de hele dag al van: hoe overkomt ons dit nou in Nederland?

De heer **Asscher**:

Ja. Dat is een hele moeilijke vraag, en wel een terechte vraag. Eerst toch wat ik mezelf kwalijk neem, wat ik op de vraag van de heer Van Aalst net ook heb aangegeven. Er zitten natuurlijk in die stukken, als je ze terugleest, momenten dat ook een bewindspersoon kan doorvragen en erachter had kunnen komen wat die schrijnendheid in het kwadraat met zich mee brengt. Dat is een. Twee. Je moet vaststellen dat de balans in de aanpak van de fraude zoek is geraakt. Dat kon ik vaststellen voor die Fraudewet SZW. Daar ben ik ook mee geconfronteerd door zowel de rechter als de Ombudsman. Drie. Ik heb uit de verhoren tot nu toe hier kunnen begrijpen dat er ook mensen waren die wel degelijk zich bewust waren van het onrecht dat dreigde te geschieden, maar niet het gevoel hebben gehad of niet in staat zijn gebleken om dat op de goede manier aan de kaak te stellen, zodat er wat mee kon gebeuren. Maar dat zijn drie deelverklaringen. Dat is vast niet het hele verhaal.

De **voorzitter**:

Goed. Laten we voortgaan.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, want ik zit toch nog een beetje met die 20.000 ouders waar u het over had, die in zo'n verschrikkelijke situatie zitten. Sommigen van die mensen konden niet eens een betalingsregeling krijgen. Er zijn mensen geweest die geconfronteerd werden met dwanginvorderingen, beslaglegging op hun huis, loonbeslag. Wat hadden die mensen nou, die op dat moment ..., waarvan u zag: die groep is er. Wat kochten zij nou voor het stelsel dat u bezig was te ontwikkelen?

De heer **Asscher**:

Voor de goede orde: ik was er niet van op de hoogte dat mensen ook ten onrechte werden uitgesloten van betalingsregelingen. Dat bent u aan het onderzoeken en daar heb ik het een en ander over gelezen. Ik reageerde hier veel meer over de op zichzelf ook schrijnende situatie van mensen die opeens veel geld moeten terugbetalen, terwijl je dat helemaal niet kan als je een laag inkomen hebt en vaak geen werk of onregelmatig werk.

De heer **Van Wijngaarden**:

En dat daar dus schulden ontstonden.

De heer **Asscher**:

Waardoor schulden konden ontstaan. Precies.

De heer **Van Wijngaarden**:

Wat hadden die mensen, die groep die u zelf signaleerde, wat had die dan aan het stelsel waaraan u aan het werken was?

De heer **Asscher**:

De mensen die daar al last van hadden, hadden daar niks aan. Het ging meer om het voorkomen van dit soort problemen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Maar u signaleerde wel dat die groep er was, maar u was tegelijkertijd bezig met het werken aan een oplossing of aan een nieuw stelsel, waarvan u nu ook zegt: dat was voor hen eigenlijk geen oplossing, dat nieuwe stelsel. Vond u dan niet dat u op dat moment meer moest doen dan alleen een nieuw stelsel maken?

De heer **Asscher**:

Ik dacht niet dat er mogelijkheden waren om binnen het stelsel iets hiervoor te doen, omdat ik veel meer het oog had op de terechte terugvorderingen dan op het fenomeen dat uw commissie onderzoekt. Maar u heeft gelijk. Ik had me natuurlijk moeten verdiepen in: kan je nu niet iets voor deze acute groep doen? Dus ik was misschien te veel bezig inderdaad met de oplossing van het hele probleem in plaats van met deze mensen. Klopt.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, juist omdat uw ministerie ook verantwoordelijk was voor schuldsanering, dus er zat daar ook knowhow, kennis, als het gaat om het ontstaan van problematische schulden. U signaleert ook zelf die grote bedragen, die grote schulden: die waren aan het ontstaan, die waren er. U geeft ook aan: waar ik aan aan het werken was, dat was geen oplossing voor die groep. Dan zou dat toch ook een moment kunnen zijn waarop je juist vanuit uw positie gaat kijken: kunnen we dan zorgen dat er betalingsregelingen voor dat soort mensen komen, dat de invorderingen volgens een ander regime gaan verlopen, zoals ook, naar we hebben begrepen, de wens was bij een deel van de Belastingdienst? Had dat dan niet voor de hand gelegen op dat moment?

De heer **Asscher**:

Achteraf zeker. Ik weet wel dat staatssecretaris Klijnsma toen ook bezig was om wat te doen aan de schulden die veroorzaakt c.q. verergerd werden door de fiscus of door, zeg maar, het

innen van boetes, die hele problematiek. Zij was ermee bezig, met steun van de Kamer, om te proberen daar wat aan te doen, want het fenomeen dat de overheid als schuldeiser de problemen verergerde, was op zich bekend. Maar u heeft gelijk. Zeker terugkijkend was het beter geweest als ik toen ook had gezegd: ja, maar wacht even, we gaan niet alleen dat stelsel fiksen, maar we gaan ook kijken "wat zit daaronder?"

De heer **Van Wijngaarden**:

U geeft hier eigenlijk aan: ik realiseerde mij in 2016 dat die groep er was, dat het om forse problemen ging, soms om schrijnende gevallen, en dat het stelsel waaraan ik aan het werken was ... Daar geloofde ik -- u, dus -- in, maar voor die groep als zodanig was dat geen oplossing.

De heer **Asscher**:

Ik denk het niet. Deels misschien wel. Voor mensen die nog steeds gebruikmaken van kinderopvangtoeslag zou het wel helpen. Maar we wisten natuurlijk ook dat het nog minstens een jaar zou duren voordat het er was. De datum was ook naar achter geschoven. Die lag toen al op 1 januari 2018.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, want in maart 2017 komt de Raad van State over het nieuwe stelsel waaraan u aan het werken was. De Raad van State verwacht eigenlijk dat ouders weliswaar dan minder snel te maken kunnen krijgen met hoge terugvorderingen, maar signaleert ook dat ouders nog steeds kunnen worden geconfronteerd met een terugvordering van een disproportioneel hoog bedrag. Bood het wetsvoorstel dan eigenlijk geen oplossing voor disproportioneel hoge terugvorderingen, zoals de Raad van State ook verwachtte?

De heer **Asscher**:

Ik zag dat anders dan de Raad van State. In mijn lezing zat 'm dat vooral op het fenomeen met die vangnetregeling die ik net beschreef. Ook in zo'n stelsel moet je proberen rekening te houden met tussentijdse veranderingen. Daar rekening mee houden heeft ook meteen het risico in zich dat het dan toch weer anders blijkt te zijn dan was verwacht, en dus met hoge terugvorderingen. Maar mijn indruk was, en dat vonden ook de mensen binnen Sociale Zaken, dat wel degelijk het leeuwendeel van de problemen zou worden opgelost en dat het dus toch wel fijn was en heel verstandig om dit wel snel te doen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dus u bleef van een andere mening dan de Raad van State?

De heer **Asscher**:

Ja.

De heer **Van Wijngaarden**:

In april 2018 -- dan zijn we weer wat verder -- heeft het volgende kabinet directe financiering definitief stopgezet en gekozen voor verbeteringen binnen het bestaande toelagensysteem. Wat vindt u daarvan?

De heer **Asscher**:

Nou, ja, ik heb me daar natuurlijk niet meer mee bemoeid, want ... Je moet ...

De heer **Van Wijngaarden**:

Wat vindt u daar nu van?

De heer **Asscher**:

Ik vind dat zelf heel jammer, maar ik geloof nog steeds dat het een dramatisch systeem is met nog steeds enorme problemen in de uitvoering en gedoe en rompslomp. Ik vind dat we ervanaf moeten. Overigens vinden heel veel politieke partijen dat. Maar weet je, het is natuurlijk in maart controversieel verklaard door de Kamer, door een nieuw kabinet, die hebben dat gewogen en een andere keuze gemaakt. Dat heb ik te respecteren in onze democratie, dus in die zin is het niet meer zo relevant wat ik ervan vind, alleen: zelf vind ik het jammer.

De heer **Van Wijngaarden**:

Vindt u het ook jammer dat er eigenlijk vier jaar tijd verloren is gegaan, waarin er ouders met problematische schulden zijn bijgekomen, en dat er eigenlijk al die tijd aan hun probleem niks is gedaan?

De heer **Asscher**:

Zeker.

De heer **Van Wijngaarden**:

Het woord is aan collega Van Aalst.

De heer **Van Aalst**:

U zei net al: als we alles al eerder hadden geweten ... Dus ik wilde nu even met u naar de samenwerking tussen Sociale Zaken en Financiën. In uw tijd waren de bewindspersonen de

heer Weekers en de heer Wiebes. Wanneer waren deze bewindspersonen betrokken bij de samenwerking met u?

De heer **Asscher**:

Dat ging op heel veel verschillende manieren. In de ministerraad zelf is de staatssecretaris van Financiën relatief veel aanwezig. Er zijn verschillende vergaderingen op dinsdag, dus onderraden of commissievergaderingen, waar zowel de minister van Sociale Zaken als de staatssecretaris zijn, de vierhoek, REZIM; nou, die afkortingen doen er niet zo veel toe. Soms zat je samen in een Kamerdebat of een algemeen overleg. En soms was die samenwerking ook meer gericht op een concreet project of wetsvoorstel.

De heer **Van Aalst**:

Hoe zou u de samenwerking kwalificeren? Was dat een goede, was er wederzijds vertrouwen, was er ook een beeld van de wederzijdse belangen? U was natuurlijk verantwoordelijk met Sociale Zaken voor het beleid, anderzijds de Belastingdienst en Financiën voor de uitvoering. Er waren wel wat tegengestelde belangen in die zin. De een moest uitvoeren wat de ander bedacht had.

De heer **Asscher**:

Ja, nou, ik had niet het gevoel dat er geen vertrouwen was. Ik deelde in ieder geval ... Met Weekers heb ik natuurlijk korter samengewerkt dan met Wiebes op dat punt. We waren het er heel erg over eens dat het toeslagenstelsel eigenlijk op de schop moest, dat het zo niet kon. Op zichzelf was die samenwerking prima, zij het -- en dat is natuurlijk ook gebleken -- dat we het over dit onderwerp eigenlijk niet hebben gehad of weinig hebben gehad.

De heer **Van Aalst**:

Ja, dat vind ik jammer, want u constateert net van: allebei wilden we het stelsel op de kop zetten. Daar was u het met elkaar over eens. Alleen, tot onze spijt moeten we nu wel met elkaar constateren dat geen van tweeën tot een oplossing is gekomen waar iedereen achter is gaan staan of die op korte termijn al die mensen had kunnen helpen. Zo ver is het nooit gekomen. Uw directe financiering wordt na een lange periode door de Raad van State onderuitgehaald, of in ieder geval negatief beoordeeld, en daarna door het volgende kabinet afgeschoten. Anderzijds heeft er ook niemand gekozen voor de kortetermijnoplossing, waarvan we nu met elkaar kunnen constateren dat die eigenlijk helemaal geen wetswijziging vroeg. Sterker nog, we hadden gewoon kunnen luisteren naar de landsadvocaat, het advies van de landsadvocaat in 2009, en we hadden gewoon proportioneel kunnen gaan invorderen. Dat is de wijsheid van nu, maar het is wel jammer dat ... Mijn beeld is ... Stel dat

die samenwerking nog intensiever was geweest, had u dan met z'n tweeën tot die conclusie kunnen komen, van dat advies van de landsadvocaat?

De heer **Asscher**:

Misschien wel. Ik heb natuurlijk staatssecretaris Weekers gehoord over zijn gedachtegang over deze kwestie nog in de periode voordat ik er was. Als hij dat met mij had besproken, dan hadden we misschien eerder, had ik in ieder geval misschien eerder in de gaten gehad wat dit zou kunnen betekenen. Bij Wiebes heb ik de indruk -- maar dat is allemaal interpretatie van dingen die ik hem heb horen zeggen en die ik heb gelezen -- dat hijzelf door de Belastingdienst op een gegeven moment ervan overtuigd is geraakt dat het probleem minder groot was of minder urgent. Was dat niet gebeurd, dan had hij het misschien ook met mij kunnen bespreken. Naar mezelf kijkend -- dat is altijd wat beter -- terugkijkend naar die brief van die grootmoeder, had ik daarmee ook naar Financiën kunnen lopen en kunnen zeggen: wat gebeurt hier?

De heer **Van Aalst**:

Ja, wat ik vervelend vind, is dat we in 2016 zien dat dat interdepartementaal beleidsonderzoek uitgevoerd wordt. Daar komen best wel wat schokkende conclusies uit. Kent u die conclusies?

De heer **Asscher**:

Ik moet ze gezien hebben, maar ik kan ze niet reproduceren.

De heer **Van Aalst**:

Ik kan u daarin meenemen. Er wordt gesteld dat op bestuurlijk niveau de relatie heel vrijblijvend is. De beleidsdepartementen willen meer mogelijkheden om invloed te kunnen uitoefenen. Mede door incidenten ontbreekt wederzijds vertrouwen op bestuurlijk niveau. En er is onvoldoende gedeelde verantwoordelijkheid voor de toelagenketen tussen beleid en uitvoering. Dat zijn zo een paar conclusies die uit dat onderzoek komen. Als ik die zo stel, dan denk ik: nou, ik vraag me af of u beiden samen tot een oplossing was gekomen, als ik zie hoe de situatie onderling is.

De heer **Asscher**:

Dat begrijp ik, als ik dit citaat zo beluister. Ik denk dat het waar is dat de afstand te groot was. De afstand tussen wat mensen op de werkvloer ervoeren bij de Belastingdienst en de verantwoordelijken, en de afstand vervolgens van Financiën naar SZW, naar mij. Dat kun je vaststellen uit de reconstructie zoals die er is. Van wantrouwen tussen de bestuurders op dit punt ... Dat heb ik niet zo ervaren. Ik denk dat als wij samen onder ogen hadden gezien wat

hier aan de hand was, dan zou ik echt niet weten waarom we niet tot een oplossing hadden willen komen.

De heer **Van Aalst**:

Nou hoorden we vorige week uw directeur Kinderopvang en die vertelde dat zij niet overlegde met de Belastingdienst zelf, maar met een beleidsafdeling van het ministerie. Als we daar dan naar kijken: dat was in 2016, toen het onderzoek al was uitgevoerd. Kunnen we daar de conclusie uit trekken dat de aanbevelingen van het onderzoek eigenlijk gewoon helemaal niet opgepakt zijn bij Sociale Zaken? Want er is eigenlijk niet toegewerkt naar een betere samenwerking.

De heer **Asscher**:

Blijkbaar. Daar was ik me niet zo van bewust. Dat merkt u aan de manier waarop ik antwoord geef. Daar zit de algemene les in dat je, als je beleid maakt, moet zorgen dat je ook de gevolgen van het beleid ziet, voelt en onderkent. Dat is hier duidelijk niet goed genoeg gebeurd.

De heer **Van Aalst**:

Nee. Een volgende constatering die ik heel schokkend vond, is dat uw directeur Kinderopvang pas twee jaar na haar aantreden in maart 2016, erachter was gekomen dat de alles-of-nietsbenadering leidde tot grote terugvorderingen, ook bij ouders die slechts een klein deel van hun eigen bijdrage niet hadden betaald of niet konden verantwoorden. Dit zien we eigenlijk gebeuren in die hele periode dat u verantwoordelijk bent. Het kan toch niet waar zijn dat iemand twee jaar lang als directeur Kinderopvang rondloopt maar geen idee heeft van de alles-of-nietsbenadering, terwijl die allang in beeld was bij Financiën? Als er een goede, juiste samenwerking is en er op een juiste manier opvolging was gegeven aan het onderzoek en de aanbevelingen, had die afstand tussen SZW en Financiën toch vele malen kleiner moeten zijn?

De heer **Asscher**:

Dat ben ik met u eens.

De heer **Van Aalst**:

En bent u het ook met mij eens -- dat is achteraf gissen -- dat we mogelijk in 2016 of ruim voor 2016 heel veel leed hadden kunnen besparen als die samenwerking beter was geweest en de aanbevelingen opgevolgd waren?

De heer **Asscher**:

Mogelijk wel. Als er in zo'n gesprek vanuit de Belastingdienst over het voetlicht was gebracht dat zij grote problemen zagen, dan had de directeur Kinderopvang kunnen zeggen: daar moeten we wat aan doen; we halen de bewindspersonen erbij. Dus ja, dat ben ik met u eens.

De heer **Van Aalst**:

Dan geef ik het woord aan Van Wijngaarden.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, want ik zit nog met dat woord "signaal". We hebben dat ook in andere verhoren een aantal keren langs gehad. Het signaal heeft iemand niet bereikt of het is niet overgekomen. Zelfs de term "postduif" is een keer gevallen. Bij u horen we iets vergelijkbaars. Bepaalde signalen drongen niet door. Op zichzelf kan het gebeuren dat één signaal niet in een kersttas belandt of dat een gesprek dat plaats zou moeten vinden, een keer niet plaatsvindt. Maar dan wil ik toch even een rijtje met u langslopen met een aantal momenten, een aantal data. Dan wil ik u daar een vraag over stellen.

Op 19 augustus 2013 is er een ministerstafvergadering met een signaal van de ambtenaren van SZW die zich zorgen maken over de zeer forse straf voor onwetende ouders. Dan zijn er in december 2013 en juni 2014 die brieven van die ouders en die grootmoeder en uw reactie daarop. Eerst zegt u: ik ga als minister niet over individuele gevallen. Dan schrijft iemand nog terug: het gaat eigenlijk helemaal niet over individuele gevallen; het gaat om best een grote groep. Dan is er op 24 september 2014 het AO Kinderopvang, met het antwoord op een vraag van het Kamerlid mevrouw Siderius over het voorstel van directe financiering. Dan zegt u: "Met dat voorstel willen we bereiken dat het stelsel minder gevoelig is voor fouten aan de ene kant en voor fraude aan de andere kant. Daarmee pakken we bovendien het soms -- ik zou haast zeggen vaak -- pijnlijke probleem van terugvorderingen aan, waarbij mensen soms zeer forse bedragen moeten terugbetalen op een moment dat ze daartoe nauwelijks in staat zijn."

Dan gaan we verder in de tijd. Op 8 december 2014 is er een rapportage van de ministerstaf over de zorgen van de Belastingdienst. Januari 2015 is er een bespreking over het voorstel van Wiebes om alleen de eigen bijdrage terug te vorderen, met een boete. Dat is een mysterie, volgens mij. Dan 14 september 2016: Kamerbrief heroriëntatie directe financiering. Dan komen we bij die 20.000 aanvragers en ouders met schrijnende gevallen, in problematische situaties.

Als je dan al die signalen bij elkaar neemt en daarbij ook de signalen optelt van de Brancheorganisatie Kinderopvang en de vereniging Voor Werkende Ouders, ook in het kader van dat algemeen overleg ... Er was gewoon een brief. Die stond er ook voor geagendeerd. Die stond ook op de procedurevergadering van de Kamer. Er is ook gereageerd op die brief bij dat algemeen overleg. Er waren signalen van Kamerleden zelf en van ambtenaren. Even los van de vraag welk signaal dan precies in welke mate tot u en tot het ministerie is doorgedrongen ... Ik snap best dat dat met al die verschillende lagen -- we hebben zelfs "leemlagen" gehoord -- soms niet vanzelf gaat. Maar als je dat dan allemaal bij elkaar optelt, snapt u dan dat het moeilijk te plaatsen is dat er toch geen alarmbel bij u is afgegaan dat er een veel acutere en snellere oplossing nodig was?

De heer **Asscher**:

Ik snap heel goed dat dat moeilijk te plaatsen is. Tegelijkertijd is het probleem van zo'n opsomming van verschillende soorten feiten over een periode van ruim drie jaar ... Al die feiten verdienen het om van een antwoord voorzien te worden. Dat heb ik ook geprobeerd te doen. In augustus 2013 zie je dat ik aangeef: doe meer aan voorlichting. Vanuit het oogmerk: voorkom dat mensen in zo'n situatie komen. De kersttaskwestie hebben we besproken. Daar kan ik verder niet zo heel veel mee, want ik heb dat niet gezien. Dan is het ook lastig om te zeggen waarom de alarmbellen niet zijn gaan rinkelen. Ik heb die informatie niet gekregen.

Bij de Kamervraag in 2016 zie je dat ik uitleg wat de interpretatie van de wet is. Dan mis ik inderdaad de kans om de discussie te voeren over of je die wet zou moeten veranderen. Dat is dus andersoortig. Dan heb je de brief van de grootmoeder en de dubbele brief van het stel over de hoge terugvordering. Daarvan vermoed ik dat ik dit te veel heb bekeken door de bril van: het gaat om fraudezaken; de hoogste rechter heeft ernaar gekeken. Maar ik ben het met u eens -- als ik het nu lees -- dat ik daarvan had moeten zeggen: dit is niet in de haak. Te midden van al die verschillende soorten feiten zijn dat momenten waar ik ook met schaamte naar kijk, naar de brief die ik zelf stuur. Dit was een moment geweest om net zo lang door te zeuren: hoe kan dit dan?

Dus ja, ik snap heel goed dat het moeilijk te plaatsen is, als u die opsomming zo maakt. Tegelijkertijd probeer ik hier, in het belang van de commissie, stuk voor stuk te reconstrueren wat ik gedaan heb en wat ik niet gedaan heb. Ik zeg ook en ik erken dat ik dat niet goed heb gedaan. Maar er zijn ook punten waarvan ik zeg: als ik een stuk niet gekregen heb, kan ik mezelf ook niet verwijten dat ik er niet op gereageerd heb, want ik heb het niet gekregen.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja, toch merk ik aan u dat u het een ongemakkelijke optelsom vindt van signalen.

De heer **Asscher**:

Zeker.

De heer **Van Wijngaarden**:

In oktober 2018 wordt aan de bestuursraad SZW gemeld dat de Belastingdienst aangeeft dat zij destijds streng gehandeld hebben, mede uit het perspectief dat dit de wens was van de toenmalige bewindspersoon van SZW. Dat was u. Kunt u dat toelichten?

De heer **Asscher**:

Nee, wij praten nu over een melding van de Belastingdienst aan mijn opvolger in deze verantwoordelijkheid. Ik kan verder niet toelichten wat daarmee bedoeld is, hoe dat gegaan is.

De heer **Van Wijngaarden**:

Heeft u in uw termijn als minister serieus overwogen om de alles-of-nietsbenadering los te laten en proportioneel te gaan vaststellen en terugvorderen?

De heer **Asscher**:

Nee.

De heer **Van Wijngaarden**:

Waarom niet?

De heer **Asscher**:

Omdat ik dat nooit als een route voorgelegd heb gekregen ter beoordeling. Ik heb natuurlijk de hele reconstructie gezien.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ook niet vanuit de Kamer?

De heer **Asscher**:

Vanuit de Kamer werd soms gevraagd: waarom gebeurt dat niet? En dan zie je mij uitleggen hoe de wet werkt.

De heer **Van Wijngaarden**:

Zoals ook ik u dat vraag.

De heer **Asscher**:

Ja, maar er werd niet gevraagd: moet die wet dan niet veranderen? Het was meer: waarom

werkt dat zo? Toen heb ik uitgelegd: dit is de interpretatie van de Belastingdienst op basis van onze gecombineerde wetgeving, zoals de jurisprudentie dit ook staande houdt.

De heer **Van Wijngaarden**:

U ging het nog een keer uitleggen.

De heer **Asscher**:

Ik denk dat het enige moment waarop het als een van de alternatieven aan de orde kan zijn geweest, het moment is dat het traject rond de directe financiering begint. Boereboom en Flier gaan met dat voorstel aan de slag. Hun opvatting is dan: dit is de snelste en beste manier om het stelsel te verbeteren.

De heer **Van Wijngaarden**:

De Adviescommissie uitvoering toeslagen, de commissie-Donner, concludeerde dat eind 2014, begin 2015 bij de Belastingdienst en SZW een voornemen ontstond om het disproportioneel terugvorderen anders te gaan aanpakken, maar dit voornemen verzandde, zo schrijft de commissie. Zo gebeurde er op dat vlak niets, tot de Raad van State op 23 oktober besloot dat de nihilstelling in dat soort gevallen onredelijk was. Vindt u dat een goede omschrijving, dat "voornemens om de disproportionele terugvordering anders te gaan aanpakken, zijn verzand"?

De heer **Asscher**:

Ehm ... Ja.

De heer **Van Wijngaarden**:

Maar iets verzandt toch niet zomaar? Wat is er dan gebeurd?

De heer **Asscher**:

Het is een feitelijke beschrijving van de reconstructie die wij net met elkaar hebben geprobeerd na te lopen. Die begint bij een overleg tussen ambtelijk SZW en ambtelijk Financiën, of ambtelijk Belastingdienst. Daarbij is er ook gepraat. Dit leidt tot een stuk waar de staatssecretaris van Financiën op reageert. Maar vervolgens -- dat hebben we samen kunnen constateren uit de archiefreconstructie -- heeft dat niet geleid tot een voorstel aan mij, op basis waarvan ik kon zeggen: doe dit of doe dat. Dus je kunt dat beschrijven als: het is verzand.

De heer **Van Wijngaarden**:

U bent jurist, toch?

De heer **Asscher**:

Ja.

De heer **Van Wijngaarden**:

Hoe kijkt u überhaupt, maar ook als jurist, terug op de eerlijkheid van de behandeling van de ouders?

De heer **Asscher**:

Nog helemaal los van jurist ... Eerlijk gezegd is het iets om je kapot voor te schamen. In een rechtsstaat is onschuldpresumptie essentieel. De beginselen van behoorlijk bestuur gaan erover dat je als inwoner, als burger, te maken hebt met een overheid die besluiten motiveert, die rekening houdt met gerechtvaardigde belangen. Al die elementen zijn hier geschonden. Als jurist kun je zien dat de Raad van State heeft geoordeeld in 2019 en al eerder in 2017, maar als je er als mens naar kijkt, en ook als politicus -- dat zijn wij -- heeft die eerste emotie de overhand.

De heer **Van Wijngaarden**:

Ja. Tot slot wat mij betreft. Als je kijkt naar de toekomst, wat moeten uw opvolgers anders doen dan u heeft gedaan?

De heer **Asscher**:

Ik denk dat er twee belangrijke vragen op tafel liggen. De ene is relatief makkelijk: dat is het toeslagenstelsel zelf. Ik denk dat inmiddels iedereen het erover eens is dat dit eigenlijk niet gaat, dat het te veel risico's met zich meebrengt. De andere is veel moeilijker maar op termijn, denk ik, belangrijker. Dat is de vraag: hoe kan het dat overheidshandelen zo ver kan ontsporen en zo kan ontaarden? Ik heb er net, op vragen van uw voorzitter, een paar dingen over gezegd die ik daarin relevant zou vinden. Die hebben te maken met het feit dat je moet organiseren dat verantwoordelijke bewindspersonen altijd geconfronteerd worden met de gevolgen van hun beleid. Het gaat erom dat die afstand kleiner wordt. In de lokale politiek is dat veel eenvoudiger dan in de landelijke politiek, waar tussen het bedenken van een wet en de uitvoeringspraktijk vaak drie, vier jaar zit. Daardoor word je geconfronteerd met de wet van je voorganger of maak je een wet voor je opvolger. Dat heeft wel inherente risico's. In dit geval is de uitvoering neergelegd bij een dienst die onder enorme druk stond. Daarmee stonden de checks-and-balances ook onder druk. Dan zie je dat de risico's nog groter zijn geweest.

En het derde is: tegenwicht durven bieden aan de maatschappelijke roep om verantwoording als er een fraudegeval opduikt of als er iemand opduikt die misbruik heeft

gemaakt van de voorzieningen. Als ik alleen al kijk naar de praktijk die ik zelf in die Fraudewet SZW onder ogen had, waar ik voor verantwoordelijk was ... Als je in de bijstand zit, is een minimumboete van €150 veel geld. Een standaardboete van het hele bedrag is toch varen op een verkeerd soort emotie over wat rechtvaardigheid is, want dat heeft niks meer met rechtvaardigheid te maken.

De heer **Van Wijngaarden**:

Dank u wel, meneer Asscher. Ik geef het woord terug aan de voorzitter.

De **voorzitter**:

Die geeft het woord door aan mevrouw Belhaj.

Mevrouw **Belhaj**:

Meneer Asscher, ik wil het graag toch nog hebben over de relatie met de ambtelijke top. U bent gedurende langere tijd wethouder geweest in een grote stad. U was als bestuurder ook gewend om te werken met ambtenaren, op hoofdlijnen, en om tegelijkertijd te kunnen dealen met de realiteit en de toetsing aan het beleid. U heeft er eigenlijk weinig over gezegd, maar wij hebben vorige week natuurlijk best wel veel verschillende ambtenaren gesproken. Mijn vraag is eigenlijk: als we alles beschouwen wat we vandaag hebben besproken, kunt u dan iets zeggen over in welke mate u vindt dat u goed bediend bent door uw ambtelijke top over de kinderopvangtoeslag?

De heer **Asscher**:

Ja. Ik snap uw vraag heel goed. Er zitten twee dingen in. Een. Ik heb Van Tuyll en Boereboom horen verklaren, of gelezen dat zij verklaard hebben, dat zij niet op de hoogte waren van hoe erg de misstanden waren. Er waren wel signalen geweest. Dat hebben we ook allemaal gezien. Maar ik vermoed dat ze, als ze dat wel waren geweest, naar mij toe waren gestapt. Dat neemt niet weg dat ik er verantwoordelijk voor ben, was, dat die signalen in dat enorme apparaat uiteindelijk niet op de juiste manier bij mij terechtkwamen.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat begrijp ik. Maar het gaat natuurlijk over het samenspel tussen bewindspersonen, ambtelijke top, politiek en de mensen die het is overkomen. Het gaat erom dat te begrijpen. Het gaat er niet om of u wilt aanwijzen welke ambtenaar zijn werk niet goed heeft gedaan. Maar wat wel ...

De heer **Asscher**:

Wat ik ... Sorry.

Mevrouw **Belhaj**:

Nee, gaat u maar.

De heer **Asscher**:

Kijk, wat ik beter had kunnen doen, wat ik bijvoorbeeld wel heb gedaan bij problemen die opdoken in de verlofregelingen ... Ik kreeg een brief van iemand die in het nauw kwam door mijn wetgeving. Dan nodig je iemand uit en probeer je dat op te lossen. De ene keer lukt het beter dan de andere keer. Dat heb ik hier niet gedaan. Dat komt, denk ik, omdat ik toch te veel het gevoel had: dat ligt bij de Belastingdienst. Dat is mijn fout. Maar er was blijkbaar niet voldoende systeem om te zeggen: we gaan ook kijken bij de uitvoering van een ander, want dat gebeurt op basis van ons beleid.

Mevrouw **Belhaj**:

Maar ik ga u even onderbreken, want dat is misschien wel het meest cynische ... Als wij blijven praten over het systeem, wordt dat een ding. Maar in een systeem ... Mensen werken aan een systeem. Dat zijn ambtenaren; dat zijn bewindspersonen. Door de tijd heen zijn er verschillende ambtenaren en bewindspersonen die stukjes van informatie hadden. Toch lijkt het erop alsof er iets was waardoor het net niet belangrijk gevonden werd om te zeggen: nou, dit is gek. Wij begrepen dat sg's elke week een overleg met elkaar hebben en dat er appgroepen zijn. Er zijn vragen gesteld en debatten gevoerd. Ouders hebben dingen aangekaart. Maar niemand zei: "Volgens mij is dit echt wel code rood. Volgens mij moet ik nu echt even met mijn vuist op tafel slaan, bij de heer Asscher binnenlopen en tegen hem zeggen: dit gaat niet goed; dit is niet wat u wil." Begrijpt u dat ik het zo stel?

De heer **Asscher**:

Zeker, zeker. Ik ben het ook zeer met u eens. Dat had natuurlijk ook gemoeten. Ik vind het alleen ontzettend moeilijk om aan te wijzen waar deze kans dan is gemist. Maar alles in deze zaak rechtvaardigt het om bij iemand naar binnen te stampen en te zeggen: dit kan zo niet. Dat ben ik helemaal met u eens.

Mevrouw **Belhaj**:

Ja, dat is mooi, maar ook natuurlijk verdrietig in dat opzicht. Mag ik u misschien nog iets anders voorleggen? Nou, dat ga ik doen, want ik ben u aan het verhoren. Dat is het volgende. In het gesprek dat we hebben gevoerd met de heer Weekers kwam heel erg naar voren hoe hij geleefd werd door alle problematiek bij de Belastingdienst, de Bulgarenfraude. Ik hoor bij u eigenlijk heel duidelijk dat u heel erg bezig was met de kinderopvang, met de kwaliteit van de kinderopvang. Dat was het beeld dat u had meegenomen uit Amsterdam. Het lijkt alsof twee verschillende ministeries en verschillende bewindspersonen een andere

focus hadden op een probleem, waar in het midden de mensen uiteindelijk het slachtoffer zijn geworden. Begrijpt u wat ik hiermee zeg?

De heer **Asscher**:

Ja.

Mevrouw **Belhaj**:

Wat vindt u daarvan?

De heer **Asscher**:

Ik denk dat die constatering terecht is. Bij de kinderopvang richtte ik mij heel erg op de kwaliteit. De permanente screening van de medewerkers was ook een enorm project. Het ging om betere regels voor de kwaliteit, het vergroten van de toeslag in de loop van die jaren. Ik heb te veel gedacht dat de hele fraude- en handhavingskant elders lag, terwijl je kunt vaststellen dat men aan de Financiënkant dacht: dat beleid wordt door SZW gemaakt, dus daar kunnen wij niet zo veel mee. Dus uw constatering is terecht. Dat heeft er ook mee te maken dat ik ... Bij die Fraudewet SZW, waarvan je ook moet vaststellen dat die te hard was, heb ik in ieder geval de politieke ruimte gezocht om die te veranderen.

Mevrouw **Belhaj**:

Ja, maar u heeft niet de politieke ruimte of bevoegdheid genomen om in die kinderopvangwet, waar u over ging, iets te doen waardoor die hoge terugvorderingen niet aan de orde zouden zijn. Dus als je een knip maakt tussen wat bij de Belastingdienst ligt en wat duidelijk bij u heeft gelegen ... Dat was de kinderopvangwet. U had gewoon een noodwet kunnen maken, een wijziging kunnen doen. Dan was het probleem opgelost, toch?

De heer **Asscher**:

Klopt. Als ik me bewust was geweest van de aard en de omvang van het probleem, had ik dat kunnen doen. Ik was me wel bewust van problemen in de kinderopvangtoeslag. Immers, het stelsel leidde tot gigantische hoeveelheden terugvorderingen, die ook voor mensen buitengewoon schrijnend waren. Ik heb dit onderdeel -- we hebben dat besproken -- te veel beschouwd als een aan fraude gerelateerd kleiner aspect dat onderdeel was van de problemen rond de toeslagen.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat heeft u nu een paar keer aangegeven, maar ergens denk ik: dat klopt niet helemaal. Vanuit u was er een behoefte om een stelselwijziging in te voeren, maar tegelijkertijd lagen er op allerlei manieren signalen dat er een grote urgentie was om al sneller te handelen en

om niet alleen, of misschien wel parallel daaraan, te werken aan die wetswijziging. Dat had u toch kunnen doen?

De heer **Asscher**:

Ik ben het met u eens dat dat twee verschillende elementen zijn. Maar wat ik zeg over hoe ik daarin heb gehandeld, klopt wel. Immers, ik was mij niet bewust ... Voor een deel neem ik dat mezelf ook kwalijk. Dat heb ik hier een aantal keren verklaard. Ik was mij niet bewust van de ellende die schuilging onder de handhaving van de toeslagen, nog boven op de ellende die het stelsel al met zich meebracht.

Mevrouw **Belhaj**:

Ja. De mensen.

De heer **Asscher**:

Nou, de mensen ... Het ging over de mensen. Er zijn ook mensen die gewoon moesten terugbetalen zonder dat die eigen bijdrage daar een rol in speelde. Het ging allemaal om mensen. Maar ik was me niet bewust van deze extreme schrijnendheid in het kwadraat. Dat verklaart dat ik de oplossing ook zocht in het terugdringen van die terugvorderingen in het algemeen, met 80%.

Mevrouw **Belhaj**:

Dan heb ik tot slot nog één vraag en dan geef ik het woord aan de voorzitter. U heeft al die stukken nog gezien en gelezen, en erop gereflecteerd. Wat was nou het ene element in het totale verhaal en uw eigen rol daarin waardoor u eigenlijk ongelofelijk boos werd op uzelf, omdat u of niet gehandeld heeft of juist verkeerd gehandeld heeft, of ... Nou ja.

De heer **Asscher**:

De brief van de grootmoeder van 23 december 2013.

Mevrouw **Belhaj**:

Oké, dank je wel.

De **voorzitter**:

Ja, meneer Asscher, als we nog tien minuten doorgaan, zitten we al zo'n twaalf uur in deze zaal. Dat heeft niks met u te maken. Dat heeft misschien meer met ons te maken. Het roept de vraag op wat je dan nog zou kunnen zeggen. Ik heb ergens het idee dat ik hier vandaag naar de wereldkampioenschappen bestuurlijk onvermogen heb gekeken. Dat is toch wel een

rode draad die zich door de gesprekken vlijt. Ook in uw gesprek heb ik dat aangetroffen. Snapt u het, als ik dat zo zeg?

De heer **Asscher**:

Als dat uw gevoel is, dan laat ik dat aan u. Laat ik het zo zeggen: het is zo'n drama voor zo veel mensen dat de overheid de kerntaak niet heeft waargemaakt, namelijk mensen als burgers in een rechtsstaat de bescherming geven waar ze recht op hebben. In die zin snap ik uw kwalificatie.

De **voorzitter**:

Maar ik bedoel ook een beetje het onvermogen dat u hier naar voren brengt ten aanzien van het onderwerp. U zei bijvoorbeeld net: ik heb de informatie niet gekregen. Dat was bij bepaalde dingen. Dan denk ik bij mezelf: ja, dat maakt het heel erg moeilijk om als bewindspersoon te opereren. Tegelijkertijd ben je er ook verantwoordelijk voor dat je die informatie niet gekregen hebt.

De heer **Asscher**:

Klopt. Kijk, ik heb geprobeerd om op de vragen van uw commissie telkens aan te geven, op basis van herinnering en een reconstructie van de stukken, wat ik gedaan heb, om daarmee zo goed mogelijk bij te dragen aan hoe het gegaan is. Ik vel over mijn eigen optreden een hard oordeel: bij die brief heb ik niet herkend dat dit geen individueel fraudegeval was maar de top van een ijsberg. Voor een deel is informatie pas voor iedereen -- iedereen in deze zaal -- in 2018, 2019 bekend geworden. Als ik de informatie die er wel was, eerder had gehad, had ik mogelijk een deel van het onheil kunnen voorkomen.

De **voorzitter**:

Maar heel eerlijk gezegd kan ik me ook wel voorstellen dat u in die drukke agenda, met al die andere dingen, zo'n brief niet opmerkt. Dat kan ik me nog voorstellen. Wat ik veel zorgelijker vind, is dat in die wisselwerking tussen ambtenaren en bewindspersonen mensen niet naar u toe komen en zeggen: goh, minister, misschien niet uw prioriteit op dit moment, maar wij hebben dit hier. Is het niet zorgelijker dat dat proces niet ingericht is? Los van één brief van één burger, hoe terecht het ook is dat u daar aandacht aan besteedt.

De heer **Asscher**:

Weet u, dat is waar. Dat was mooi geweest. Het was beter geweest als iemand had gezegd: let op, hier is wat meer mee aan de hand.

De **voorzitter**:

Dat was essentieel geweest.

De heer **Asscher**:

Mogelijk essentieel. De andere kant is ook: uit de verklaringen van de SZW'ers krijg ik de indruk dat zij ook niet hebben gezien dat die ijsberg eronder zat.

De **voorzitter**:

Dat bedoel ik eigenlijk ook.

De heer **Asscher**:

Dat is ernstig. Zeker, maar dat maakt dat ik hun niet kan verwijten dat ze niet aan de bel hebben getrokken, of niet alarm hebben geslagen.

De **voorzitter**:

Ja, maar als je elkaar niks verwijt, dan kom je ook niet veel verder uiteindelijk.

De heer **Asscher**:

Nou, daar zitten twee kanten aan. We moeten wel degelijk kijken welke fouten gemaakt zijn en welke kansen gemist zijn. We moeten ook oppassen met te makkelijk zeggen: goh, die ambtenaren ...

De **voorzitter**:

Maar het is helemaal niet mijn bedoeling om dat hier even over die ambtenaren te zeggen. Ik doel op wat er binnen zo'n constellatie tussen ambtelijke top en politieke top gebeurt.

De heer **Asscher**:

Dat ben ik heel erg met u eens. De boodschap die ik altijd heb gegeven, is: kom naar me toe; vertel wat er aan de hand is, ook als we fouten maken. Dat was ook mijn ervaring in Amsterdam. Vertel me liever dat ik een fout maak of dat ik een fout maak naar de Kamer of dat ik een doodlopende weg insla ... Bespreek het, dan kunnen we er wat aan doen.

De **voorzitter**:

Maar ja, dat is de opendeurpolitiek van leidinggevenden waar nooit iemand doorheen komt.

De heer **Asscher**:

Nou, dat is niet waar, daar werd wel degelijk gebruik van gemaakt. Dat ben ik niet met u eens. Het was niet: zeg het vooral en kom niet. Nee, dat gebeurde ook, bijvoorbeeld rond die Fraudewet SZW. Toen hebben ze ook tegen mij gezegd: dit is een hele nieuwe wet, maar

toch moeten we hier misschien nog een keer naar kijken. Hij was pas in oktober 2012 door de Eerste Kamer.

De voorzitter:

Goed, ik wil voorkomen dat het echt die twaalf uur wordt. Ik dank u voor het verhoor en ik wil het hiermee afsluiten. Dank u wel. Ik vraag de bode om u de zaal uit te geleiden. Goed, dan ga ik zo deze vergadering sluiten, niet dan nadat ik gezegd heb dat we morgen geen verhoren hebben, maar woensdag wel. Woensdagmorgen om 9.30 uur verhoren wij staatssecretaris Van Ark en 's middags om 13.00 uur voormalig staatssecretaris Snel. Met die mededeling sluit ik deze vergadering.

Sluiting 21.25 uur.